

ARCHIPEL

TSJECHIË

INHOUDSTAFEL

PRAAG 04

01. HRADCANY 18
02. MALA STRANA 22
03. STARE MESTO 24
04. NOVE MESTO 26
05. ZIZKOV 34
06. KARLIN 36
07. HOLESOVICE 43
08. DEJVICE 44
09. STRESOVICE 52
10. SMICHOV 55

ZD'AR 63

BRNO 69

01. CENTRUM 72
02. BUITEN CENTRUM 78

BIOGRAFIEËN 93

STADSDEEL

A

PRAAG

HRADCANY
MALA STRANA
STARE MESTO
NOVE MESTO
ZIZKOV
KARLIN
HOLESOVICE
DEJVICE
STRESOVICE
SMICHOV

PRAAG

INLEIDING

DOOR JIRI KLOKOCKA

Praag, de Gouden Stad, de Koninklijke Stad, de Stad van de Honderd Torens... Veel geprezen is de schoonheid van deze stad, die een fascinerende betovering uitstraalt en waarvan de naam onwillekeurig associaties oproept met Dvořák, Smetana's Moldau, keizer Karel IV, de architecten en beeldhouwers Parler, Heilige Wenceslas, schrijver Frans Kafka en de Praagse Lente.

Praag behoort tot de weinige steden in de wereld die een bijna duizendjarige continuiteit in de ontwikkeling van de architectuur kunnen laten zien. In Praag zijn alle grote stijlperiodes van de voorbije eeuwen terug te vinden: vanaf de romaanse tijd tot en met het postmodernisme van deze eeuw. Maar het zijn vooral de prachtige, onder keizer Karel IV tot stand gekomen gotische bouwwerken die het stadsbeeld bepalen. Deze architectuur, afgewisseld door monumentale barok- en renaissancepaleizen en Jugendstilgebouwen, brengt iedereen die de stad bezoekt in vervoering.

Praag is de hoofdstad van de Tsjechische republiek, die voor een groot deel in beslag wordt genomen door Bohemen. Dit voormalige koninkrijk, met heuvelachtig en bosrijk landschap en met eeuwenoude tradities, staat bekend om het Boheemse glas, en wellicht nog meer om de brouwerijen in Plzeň (Pilsner Urquell) en České Budějovice (Budweiser). Wereldfaam genieten Karlovy Vary (Karelsbad) en Mariánské Lázně (Marienbad), badplaatsen die al in de negentiende eeuw vanwege de weldaad van hun geneeskrachtige bronnen door talrijke beroemdheden werden bezocht.

SITUERING VAN DE STAD

Praag ligt op een plaats waar de Vltava (Moldau) een voorde vormde. Reeds in prehistorische tijd kruisten bij deze voorde belangrijke handelswegen elkaar. Toen de Premysliden zich op de Praagse burcht zetelden, legden ze daarmee ook de grondslag voor de toekomstige hoofdstad van de Boheemse staat.

Praag werd niet alleen de residentie van de Boheemse heersers, maar sinds de stichting van het bisdom in het jaar 973 ook een kerkelijk centrum. Zo bleek haar ligging een belangrijk politiek en cultureel middelpunt, dat het tot op heden gebleven is. Praag verwierf ook al vrij spoedig een reputatie als middelpunt van een hoog ontwikkelde christelijke cultuur. De monnik Laurentius uit Monte Cassino merkte reeds in 922 op : "De van oudsher Praag genoemde stad is geschikt als koningszetel en wordt door de heersers van die gebieden bewoond".

De eerste Boheemse koning Vratistav I werd op de Rijksdag van Mainz tot koning uitgeroepen en in 1085 door de aartsbisschop Egilbert van Trier op de Praagse burcht nog een keer gekroond. Voortaan resideerden in Praag de koningen van het geslacht der Premysliden en van de Luxemburgers, verder de hussietenkoning Jiri van Podebrady (George van Podiebrad) en aanvankelijk ook Vladislav Jagiello. Twee maal, namelijk onder Karel IV en Rudolf II, werd Praag keizerlijke residentie en hoofdstad van het Heilige Roomse Rijk.

Het was Karel IV die haar tot 'Gouden stad' maakte door de burchtpoorten te laten voorzien van nieuwe, zwaar vergulde loden daken 'zodat ze bij helder weer van grote afstand zouden blinken en schitteren'. Daarmee wilde hij de vorsten, heren en adel 'de grootste roem van het koninkrijk' tonen.

De benaming 'Gouden stad' dook het eerst op in de literatuur uit de tijd van Rudolf II en verbreidde zich in de navolgende eeuwen, hoewel in de loop daarvan de tand des tijds flink geknaagd had aan het 'goud' van de Praagse burchtdaken.

Toen tijdens de barok een groot aantal torens gebouwd werd, begon men te spreken van het 'Praag met de honderd torens'. In 1848 werden de torens van de stad geteld en kwam men uit op 89 grotere en meer dan honderd kleinere.

Belangrijker dan hun aantal is echter hun verscheidenheid van vorm en de wijze waarop ze in het Praagse stadsbeeld opgenomen zijn.

LIGGING AAN DE MOLDAU

Het hele stadsgebied rust op een sokkel van kalkklei. Door dit kalksteenplateau uit het mesozoïcum heen groef de rivier Vltava (Moldau) een brede en diepe voor: het Praagse bekken. In historische tijden nog veranderde de Moldau haar loop en vormde ze bij hoog water nieuwe rivierarmen en eilanden. Tegen de geleidelijk oplopende rechter oever vormt de linker een effectvol contrast. Aan de zuidkant beschermd door de hoge rots

Vysehrad en van het noorden uit door een dwarsliggend plateau, schiep de Moldau voor de stad een zeer gunstig terrein. Het reliëf van het Praagse landschap, de tegenstelling tussen steil oprijzende heuvels en terrasgewijs afdalende plateaus, bepaalde de manier van vestiging, de aanleg van pleinen, de loop der straten, maar ook de posities van de architectonische dominanten. In het verleden verstonden bouwmeesters de kunst om de voordelen die een landschap boden uit te buiten. Bij het aanschouwen van het stadspanorama kan men dan ook de unieke harmonie tussen natuur en architectuur bewonderen, waarin Praag zo uitmunt.

OUDE STAD

Rond het marktplein, het latere Oude Stadsplein, ontstonden ongeveer 1000 jaar geleden de vestigingen van kooplui en ambachtslieden, die in 1230 van koning Wenceslas I het stadsrecht kregen. Op dat moment stonden in Praag al meer dan 40 Romaanse kerken. Keizer Karel IV liet in de Oude Stad enkele gotische kerken bouwen en richtte in 1348 de eerste Middeneuropese universiteit op. Renaissance- en barokgebouwen overheersten in de volgende eeuwen het stadsbeeld; de meeste Romaanse en gotische huizen werden onder de dominante invloed van de Barok verbouwd. Deze historische gebouwen hebben nochtans hun aparte karakter behouden. Incidenteel doet ook de moderne architectuur van zich spreken, zoals bijvoorbeeld in het kubistische 'Huis van de Zwarte Madonna' op de hoek van de Celetná ulice. Rond de eeuwwisseling werd zonder na te denken de joodse wijk Josefov gesaneerd. Helaas zijn alleen nog een paar zeer fraaie monumenten behouden gebleven. De obscure cafeetjes van de Oude Stad staan beschreven in de reportages van 'de razende reporter' Egon Erwin Kisch. Op de route van de Koninklijke Weg hebben zich in de kelders van de Romaanse en gotische huizen wijncafés gevestigd.

NIEUWE STAD

Keizer Karel IV stichtte de Nieuwe Stad zo'n 650 jaar geleden, in 1348. In de vorm van een halve cirkel omsluit deze wijk de oude stadskern. De 3 km lange stadsmuur werd in twee jaar voltooid. Hiermee werd het oppervlak van de stad verdrievoudigd. Men legde drie enorme marktpleinen aan: de Paardenmarkt (tegenwoordig Wenceslasplein - Vaclavske namesti), de Veemarkt (Karlovo namesti) en de Hooimarkt (Senovazne namesti). Er ontstonden straten met een breedte van 17-27 m en er werden gotische kerken en kloosters gebouwd. Om de woningbouw te stimuleren werd bepaald dat de huizen 12 jaar belastingvrij bleven, als deze 18 maanden na het verstrekken van de bouwvergunning een dak hadden. De Nieuwe Stad vormt een bewijs van de genialiteit

van de koninklijke stadsarchitecten, want ook nu nog is deze middeleeuwse stad zonder ingrijpende veranderingen tegen het drukke verkeer van de moderne grote stad opgewassen.

SMALLE ZIJDE

Aan de linkeroever van de Moldau, in het driehoekige dal tussen de rivier en de beide heuvels Hradcany en Petrin, strekt zich de Malá Strana uit, het voorportaal van de Praagse Burcht. De van oorsprong kleine nederzetting van handwerkers en kooplieden werd in 1257 door koning Premysl Ottokar II, naast de Oude Stad als tweede Praagse stad gesticht. Hier ontstonden talrijke verdedigingswerken, zoals de in 1360 gebouwde 'hongermuur'. De door de handel met het koninklijk hof en de adel, die zich na de overwinning op de Witte Berg hier vestigde, rijk geworden burgerij werkte mee aan de bouwkundige ontwikkeling van de Malá Strana. Naast de prachtige bouwwerken uit de Praagse Hoogbarok, zoals de Sint-Nicolaaskerk met zijn groene koepel en het Wallenstein-paleis, zijn de huizen van de burgerij dominant aanwezig. De gevelstenen op de huizen zijn vaak een aanduiding van het beroep van de vroegere eigenaar. De verschillende paleizen herbergen overheidsinstellingen en buitenlandse ambassades. Befaamd is de Malá Strana om zijn gezellige oude wijnkelders, waar u bij een lekkere maaltijd een goed glas wijn wordt geschonken. Bekend is het Kampa-eiland en verschillende terrasvonnig aangelegde parken zoals de Vrtba-tuin.

KONINKLIJKE WEG

De Boheemse koningen werden in de Sint-Vituskathedraal gekroond. Eeuwenlang trokken ze van het nu niet meer bestaande Koninklijke Hof bij de Kruittoren - waar nu het Representatiehuis staat - door de Celetnastraat naar het Oude Stadsplein. Vandaar door de Karelsstraat, over de Karelsbrug en dan door de Nerudastraat omhoog naar de Burcht. Als een van de mooiste kroningsprocessies beschouwt men die van Maria Theresia en Leopold II. Tijdens het voortschrijden van de stoet brachten kanonschoten een saluut. Een uitzondering maakte men alleen voor Frederik V van de Pfalts, die bang was voor kanonschoten. Als laatste koning van Bohemen werd Frederik V in 1836 gekroond. Zijn opvolger Franz-Josef I kwam zijn belofte om zich in Praag te laten kronen niet na. De Tsjechen hebben hem dat nooit vergeven.

WENCESLASPLEIN

Dit 750 m lange en 60 m brede plein was vroeger een paardenmarkt. Het Wenceslasplein is een goed voorbeeld van de stadsplanning uit de tijd van keizer Karel

IV. Vandaag de dag lijkt het meer op een luisterrijke boulevard dan op een plein. In de jongste geschiedenis van de staat is het Wenceslasplein tot een soort politieke seismograaf geworden. Omgeven door hotels, bioscopen, en talrijke restaurants, cafés en winkels vormt het samen met de straten Na Prikope, Na Mustku, 28 rijna en Národni het 'Gouden Kruis'. Aan het uiteinde van het plein staat het monumentale gebouw van het Nationale Museum. Daarvóór overziet de nationale schutspatroon, hertog Wenceslas, vanaf zijn bronzen paard het bruisende centrum. Aan weerszijden wordt het ruiterstandbeeld geflankeerd door de landsheiligen Ludmilla en Prokop, Agnes en Adalbert van Praag (Vojtech). Niet ver van dit monument volvoerde Jan Palach in 1969 zijn zelfverbranding, uit protest tegen de Russische bezetting. Het Wenceslasplein vormde ook het brandpunt van verzet tegen het communistische regime. Hier werd de revolutie van 1989 op gang gebracht.

KRUITTOREN

De Kruittoren (1475), veeleer de kruitpoort, is het beginpunt van de Koninklijke Weg in de Oude Stad. De bouwmeester en steenhouwer Matous Rejsek richtte dit bouwwerk op met bekoorlijke ornamenten en rijke versiering, geheel volgens de wensen van de inwoners van de Oude Stad. Aan het eind van de 17de eeuw diende de toren als buskruitdepot; sindsdien heet hij Kruittoren. Het uitzicht over de daken van de Oude Stad maakt een klim naar boven zeker de moeite waard.

OUDE STADSPLEIN

Praag wordt ook wel de tragische stad genoemd, omdat de straten met bloed zijn doordrenkt. Het ergste ging het er op 21 juni 1621 aan toe. Na de mislukte opstand tegen de Habsburgers werden toen 27 protestantse burgers en edellieden onder tromgeroffel voor het stadhuis op het plein terechtgesteld. De plek is op het plein met 27 kruisen aangeduid. Hier vonden vroeger ook riddertornooien plaats. Tot vreugde van het Praagse publiek werd bij een van die tornooien koning Jan van Luxemburg uit het zadel geworpen. Nabij de Tynkerk woonde hier de familie van Franz Kafka. Op het gelijkvloers van het Kinsky-paleis aan de oostzijde van het plein verkocht zijn vader snuisterijen en textiel. Het Oude Stadsplein is zeer fraai gerestaureerd. Dagelijks trekt het stadhuis een grote stroom toeristen die het zich elk uur herhalende defilé van de apostelen willen meemaken. Onder de kleurrijke zonneschermen van de cafés kunt u het prachtige geheel van de historische gebouwen bewonderen. Op nr. 18 hield Albert Einstein, tijdens zijn verblijf in Praag van 1910 tot 1911, in de literaire salon van mevrouw Fanta een uiteenzetting over zijn relativiteitstheorie.

KARELSBRUG

Bijna op dezelfde plaats waar zich ooit de Romaanse Judithbrug bevond (tweede helft 12de eeuw), liet in 1357 keizer Karel IV een nieuwe brug in gotische stijl bouwen. De brug is een meesterwerk van architect en beeldhouwer Peter Parler. De brug is 520 m lang, 10 m breed en rustend op 16 pijlers. In de jaren van 1683 tot 1714 werd de overwegend barokke 'beeldenlaan' opgericht. Uit artistiek oogpunt is de beeldengroep rond de Heilige Lutgard vooral zeer waardevol. In dit werk van Matthias Bernhard Braun buigt Christus zich vanaf het kruis naar de heilige toe. Vanaf de Bruggetoren Oude Stad is deze beeldengroep de twaalfde links. De populairste gestalte is die van de wrede Turk van Ferdinand Maximiliaan Brokoff. De Turk bewaakt de geketende Christenen (het veertiende beeld links). Het bekendste is het beeld van de Heilige Jan Nepomucenus, die het tot brugheilige van katholiek Europa bracht (het achtste beeld rechts). Tussen de zesde en zevende pijler aan de rechterkant markeert een kruis de plaats waar de heilige in 1393 geketend in de rivier werd geworpen. Bij het beeld van de Heilige Kajetan, het twaalfde aan de rechterkant, heeft men een mooi uitzicht op het Kampa-eiland met het 'Praagse Venetië'. De brug duikt op veel plaatsen in de geschiedenis op. Frederik V van de Pfalts vluchtte weg over de Karelsbrug na zijn nederlaag op de Witte Berg (1620).

JOODSE WIJK

Al zo'n 1000 jaar geleden woonden er joodse handelslieden in Praag. Ze hielden zich overwegend bezig met de handel, omdat andere activiteiten hun niet waren toegestaan. In de 13de eeuw was er sprake van een aparte joodse nederzetting in de omgeving van de huidige Oudnieuw-synagoge. De benaming 'getto' voor deze wijk werd in de 16de eeuw voor het eerst gebruikt. De nederzetting groeide uit tot een stad, met een eigen bestuur, synagogen en eigen scholen. De joden waren geregeld het slachtoffer van pogroms; Keizer Rudolf II nam daarentegen een tolerante houding aan en onderhield regelmatig contact met leden van de joodse gemeenschap. Zo ontving hij in 1592 de beroemde opperrabbijn Löw en sprak met hem over de geheimen van de astrologie en de mystiek. De rijke joodse bankier en burgemeester Mordechai Maisel sloot leningen af met de keizer voor diens oorlog tegen de Turken, voor de jaarlijkse pacht van de poorten, en voor de keizerlijke kunstcollecties waarmee de keizer Praag de reputatie bezorgde van 'Kunstzaal van Europa'. De joodse stad werd officieel in 1848 een deel van Praag. In 1850 nam de joodse wijk de naam Josefov (Josefstad) aan, ter nagedachtenis aan keizer Josef II. Tegen het einde van de 19de eeuw werd Josefov gesaneerd. De oude huizen werden gesloopt en nieuwe rezen er voor in de plaats. In die tijd ontstond de prachtige jugendstilstraat Parizska (Parijse straat). Na de sanering zijn alleen de joodse begraafplaats, het stadhuis en zes synagogen bewaard gebleven. Deze joodse

begraafplaats mag u bij een bezoek aan Praag zeker niet missen. De nazi's brachten deze indertijd uit alle synagogen in Bohemen en Moravië bijeen om een 'museum van uitgestorven rassen' in te richten. In de Tweede Wereldoorlog werd deze bloeiende en rijke joodse gemeenschap bijna volledig vernietigd. Het huidige Joods Museum is nog een stille getuige van de joodse cultuur en wetenschap in Praag.

OUDE JOODSE BEGRAAFPLAATS

Deze begraafplaats is een bijzondere bezienswaardigheid van Praag en neemt tussen de joodse begraafplaatsen in de gehele wereld een markante plaats in. De oudste grafsteen dateert van 1439, de jongste van 1787. De heuvel die u hier ziet, is ontstaan uit plaatsgebrek, waardoor men zich in de loop der eeuwen genoodzaakt zag op de oude graven van het amper 200 meter lange kerkhof herhaaldelijk nieuwe aarde te werpen. Zodoende liggen er nu op sommige gedeelten negen graven boven elkaar en zijn er wel 200 000 mensen begraven. Aan de 12 000 grafstenen valt op karakteristieke wijze de stijl van Gotiek, Renaissance of Barok af te lezen. Op verscheidene stenen zijn kunstzinnige reliëfs te zien, die vaak de naam van de gestorvene uitbeelden. Zo toont de steen van de geleerde en legendarische golemschepper rabbijn Löw de afbeelding van een leeuw met daarnaast, als symbool van de onsterfelijkheid, een pijnappel. Zegenende handen duiden op de priesterfamilie en het symbool der Levieten wordt gevormd door de kruiken. De bezoekers van het kerkhof leggen als teken van respect steentjes op de grafstenen.

PRAAGSE BURCHT

Al meer dan duizend jaar is de Praagse Burcht het politieke centrum van het land. In het Guiness-book-of-records staat de Praagse Burcht vermeld als de grootste burcht ter wereld. Het veelhoekige bolwerk beslaat een oppervlakte van 7,2 ha, met een lengte van 570 m en een breedte van 128 m. De Praagse Burcht vormde het centrum van wereldlijke en geestelijke macht in de Boheemse landen. De burcht werd rond 880 gebouwd, en later door het geslacht der Premysliden in Romaanse stijl verder ontwikkeld. De daaropvolgende Luxemburgse dynastieën hebben de burcht in gotische, de Jagellonen in laatgotische en de Habsburgers in renaissance- en barokstijl verbouwd. De laatste verbouwing van 1753 tot 1775 heeft aan de voorgevel zijn huidige classicistische vorm gegeven. Na de oprichting van Tsjecho-Slowakije in 1918 werd de Praagse Burcht weer tot symbool van de staat en zetel van de president. Er is in het verleden menige strijd om de Burcht gevoerd. De laatste keer was de strijd een symbolische toen honderdduizenden in de winter van 1989 hun wens luidkeels te kennen gaven.

De hoofdingang bevindt zich aan het grote Hradcany-plein. Door het met twee Strijdende giganten van beeldhouwer Ignác Platzer opgeluisterde smeedijzeren hek komt u op het eerste binnenhof. De Matthiaspoort uit 1614 vormt de monumentale, barokke verbinding met het tweede hof, onder de poort ziet u rechts de rococo-entree leidend naar de representatieve ontvangstruimten van de president. In het midden van het tweede hof staat een fontein in barokstijl. De rijkelijk geornamenteerde Spaanse Zaal (1601-06), waar zich ooit een deel van de kunstverzameling van Rudolf II bevond, is bij concerten, evenals het Belvedere, weer voor het publiek toegankelijk. In de Burchtgalerie kunt u de artistieke hoogtepunten bewonderen die zijn overgebleven van de over de gehele wereld verstrooide kunstschatten, te weten zeventig werken van Rubens, Titiaan, Veronese, Tintoretto, Kupecky en nog andere schilders. Tal van kunstwerken uit deze verzameling zijn in de loop der eeuwen naar de keizerlijke hoofdstad Wenen overgebracht. Maar ook de Zweden hebben heel wat meegenomen na hun bezetting van Praag in 1648. Desondanks is de Burchtgalerie nog steeds in het bezit van zeer waardevolle werken. In zaal 1 ziet u 'Portret van keizer Matthias als koning van Bohemen' van Hans von Aachen, en 'Allegorie van de overwinning van de Trouw over het Noodlot' van Bartholomaeus Spranger. In zaal 2 treft u 'Het offer in de tempel' van Jacopo Bassano aan. Zaal 4 kan pronken met 'De vergadering der Olympische goden' van Peter Paul Rubens, 'Jezus en de echtbreekster' van Tintoretto en 'Toilet van een jonge vrouw' van Titiaan. In zaal 5 vindt u 'Het gerechtelijk overleg' van Petr Jan Brandl en in zaal 6 'Heilige Catharina' van Bartholomaeus Spranger.
De schatkamer van de Burcht, door Karel IV als immense relikwieënverzameling aangelegd, zal in de gotische Karels- en Wenceslas-zalen worden ondergebracht.

VYSEHRAD

Vanaf de rotsheuvel waarop de Vysehrad (Hoge Burcht) ligt, heeft de vorstin Libuse, de mythische stichtster van de stad en stammoeder van het geslacht der Premysliden, de roemrijke toekomst van de stad Praag voorspeld. In de 10de eeuw zou hier volgens de overlevering al een vesting zijn geweest van de eerste Boheemse vorsten. In de 14de eeuw werd er een gotische burcht gebouwd, alsook een gotisch kerkgebouw. Tijdens de Hussietenoorlogen werd de burcht vernietigd. Tot de dag van vandaag zijn de burchtruïne, de Heilige-Petrus-en-Pauluskerk en de Romaanse Martinusrotonde bewaard gebleven. Omdat de Zweden tegen het einde van de Dertigjarige Oorlog zo makkelijk Praag hadden kunnen veroveren, bouwde men eind 17de eeuw op de plaats van de burcht een citadel met een barokke vestingmuur. Vanaf deze plaats hebt u een uniek uitzicht over de stad. De met sagen en legenden omgeven Vysehrad werd in de tijd van de Romantiek tot symbool van de zelfstandige Tsjechische staat en een

nationale begraafplaats. Hier rusten de schrijvers jan Neruda en Karel Capek, de componisten Bedrich Smetana en Antonin Dvorák, de beeldhouwer Josef Myslbek, de violist Jan Kubelik.

01
02
03
04
05
06
07
08
09
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
HRADČANY
MALÁ STRANA
STARÉ MĚSTO
NOVÉ MĚSTO
JOSEFOV
LETNÁ
LETENSKÉ SADY
VINOHRADY
ŽIŽKOV
SMÍCHOV
HOLEŠOVICE
OSTRŮV ŠTVANICE
VLTAVA
HRADČANSKÁ
MALOSTRANSKÁ
STAROMĚSTSKÁ
JUNGMANNOVO NÁM.
NÁMĚSTÍ REPUBLIKY
HAVLÍČKOVO NÁBŘEŽÍ
NÁRODNÍ TŘÍDA
KARLOVO NÁMĚSTÍ
KARLŮV MOST
JELENÍ PŘÍKOP
PETŘÍNSKÉ SADY
PETŘÍN 327
STŘELECKÝ OSTROV
SLOVANSKÝ OSTROV
RIEGROVY SADY
RAJSKÁ ZAHRADA
NÁM. MIRU
KRÁLOVSKÁ OBORA
BOTANICKÁ ZAHRADA
MUZEUM
MOST LEGIÍ
MOST I. P. PAVLOVA
MOST PRŮ. PODĚBRAD
KŘIŽÍKOVA
ROHANSKÝ OSTROV

STADSDEEL A

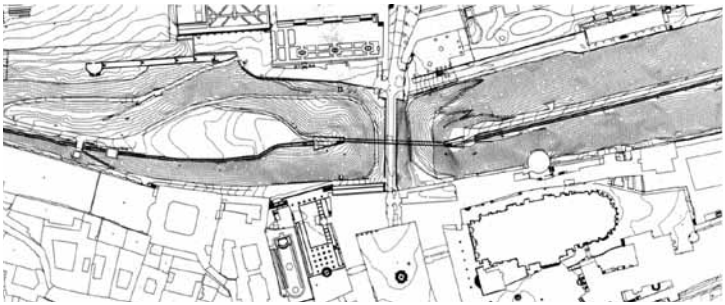
PRAAG

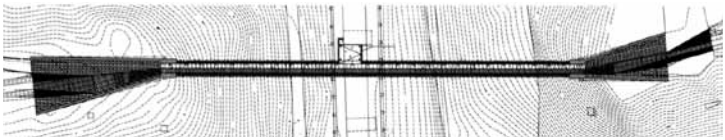
01 **Passage** | Josef Pleskot – AP Ateliér 18
02 **Orangerie** | Eva Jiřičná en Duncan Webster 21
03 **Kampa museum** | Václav Cigler, Marian Karel, Michal Motyčka, Miroslav Špaček, Dana Zámečníková 22
04 **Huis van de zwarte madonna** | Josef Gočár 24
05 **Palác Euro** | Richard Doležal, Petr Malinský, Petr Burian, Michal Pokorný– DaM s.r.o. 26
06 **Langhans Palace** | Pavla Burešová, Lenka Dvořáková, Zdeněk Heřman, Ladislav Lábus, David Mareš – AA Lábus 28
07 **Tančící Dům** (of: 'Fred & Ginger') | Frank Gehry ism Vlado Milunič interieurs door Eva Jiřičná 30
08 **Emauzy kerk** | František Maria Černý 33
09 **TV-toren** | Václav Aulický, Jiří Kozák en Alex Bém 34
10 **Eucon multifunctioneel complex** | Zdeněk Fránek, Klára Casková – Fránek Architects 35
11 **Kotelna gebouw** | Claudio Silvestrin architects – AED PROJECT a.s. 36
12 **Kollárova Residenc**e | Šafer Hájek architekti 37
13 **Corso Karlín center** | Ricardo Bofill, Jean Pierre Carniaux en José Maria Rocias – Taller de arquitectura 38
14 **Danube House** | Lee A. Polisano, Karen Cook, Jens Hardvendel – KPF Associates 40
15 **Nile House** | KPF Associates 41
16 **Voetgangersbrug** | FACT v.o.s. Korch Krajic Lampa Monhart 42
17 **Theater Alfred ve dvoře** | Jindřich Smetana en Tomáš Kulík – LO-TECH 43
18 **Baba** | Pavel Janák en andere architecten 44
19 **Palička House** | Mart Stam 46
20 **Nationale Technische bibliotheek** | Projektil Architects 48
21 **Inbreiding atrium FCSVUT** | Atelier Vyšehrad 50
22 **Villa Müller** | Adolf Loos 52
23 **Roeiclub** | Petr Kolář en Aleš Lapka 53
24 **Golden Angel center** | Jean Nouvel - AJN 57
25 **Hotel Andel's** | Tomáš Prouza en Marek 59
26 **Nový Smíchov cultureel en commercieel centrum (KOC)** | Martin Rajniš, Tomáš Prouza, Jaroslav Zima, Sabina Měšťanová – D.A. Studio 60
27 **Reconstructie en uitbreiding van synagoge** | Martin Tycar, Juraj Matula, Richard Sidej – Znamení čtyř architekti 61

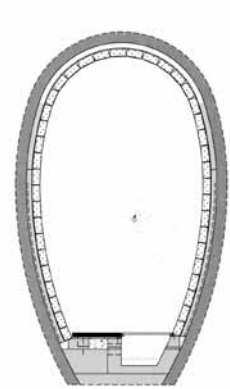

01 PASSAGE
Josef Pleskot – AP Ateliér
1996–2002 – PRAŽKÝ HRAD, JELENÍ PŘÍKOP, HRADČANY

De doorgang door de vestingswal van de Kruitbrug is een alternatieve toegang van Klárov naar het Praags kasteel. Dit idee werd voornamelijk gesteund door de Tsjechische president, Václav Havel. De passage maakt het voetgangers mogelijk om vanuit Klárov doorheen de stenen vestingsmuren van Opyš langs Chotkova naar de 'lower deer moat' te wandelen. Van hieruit loopt de route verder langs Brusnice naar de doorgang onder de vestingswal van de Kruitbrug. De paden in het 'upper deer moat' leiden naar de fazanterie of de noordelijke poort van het Praags kasteel.
Het nieuw aangelegde traject volgt de route van de voormalige Theresiaanse watertunnel. De portalen zijn hoekig, in de vorm van hoge, licht verbredende rechthoeken. De drie meter lange uiteinden dienen als een overgang tussen de rechthoekige profielen van de portalen en de ovalen doorsnede van de tunnel zelf, die 78 meter meet. Halverwege bevindt zich een nis waarin overblijfselen van de originele renaissancebrug zijn te zien.

De overheersende materialen in de passage zijn donkerrode, hardgebakken gladde bakstenen die verticaal en in Engels verband de muren en gewelven van de tunnel volgen. Andere materialen zijn traditioneel gegoten beton, natuursteen en vol gecorrodeerd staal. De 84 meter lange tunnel krijgt deels een betonnen vloerbekleding en deels stalen roosters boven het stroompje Brusnice.

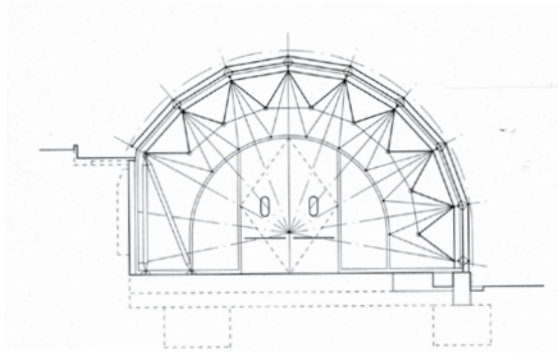
Uit: Michael Kohout, Czech architecture 2001-2002, uitgeverij Ročenka, 2003, pp. 22-23.

En uit: Irena Fialová en Jana Tichá, PRG 20 21 contemporary architecture, uitgeverij Zlatý Řez, 2008, pp. 66-67.

En uit: Wallpaper* city guide Prague, uitgeverij Phaidon, 2007, p. 65.

02 ORANGERIE
Eva Jiřičná en Duncan Webster
1995–1998 – KONINKLIJKE TUINEN VAN HET PRAAGS KASTEEL, HRADČANY

High-tech architectuur in zijn puurste vorm is waarschijnlijk maar één keer voorgekomen in de Tsjechische republiek. Eva Jiřičná, die de nieuwe orangerie van de koninklijke tuinen van het Praags kasteel heeft ontworpen – op een steenworp afstand van het renaissance gebouw van de balspelzaal – heeft sinds 1968 in Groot-Brittannië gewoond en is dus vertrouwd met alle technische en esthetische subtiliteiten van high-tech architectuur. Interieurs van luxewinkels en nachtclubs werden haar specialisatie: hierin zou ze regelmatig impressionante trappen met glazen tredes en roestvrijstalen constructies toepassen die zo fijn zijn als kantwerk. Terwijl de droge montage van trappen is uitgevoerd volgens de regels der high-tech kunst, zijn de componenten niet massaal geproduceerd door een fabriek, zoals de stichter van de beweging, Buckminster Fuller, eigenlijk vereiste. De onderdelen werden gemaakt door een smid ergens buiten Londen, grotendeels met de hand.

De technologie die is gebruikt voor de constructie-onderdelen van de orangerie, verschilt niet erg van deze benadering. Terwijl de componenten in een fabriek zijn vervaardigd, vereiste de afwerking nog steeds extreme handenarbeid.

De architecte plaatste een subtiel metalen frame van 84,5 m lang met een cirkelsegment-doorsnede van 8,97 m breed en 5,2 m hoog met horizontale verankeringen op de ruïnes van de oude renaissance orangerie, en hing er een glazen huid aan van binnenuit omwille van het vereiste specifieke microklimaat binnenin.

De criticus Josef Holeček loofde het interieur voor “haar subtiele massa verwant met een juweel”. Hij was echter verbaasd dat een dergelijke hoeveelheid handenarbeid, ambacht en concentratie was vereist voor een architecturale curiositeit met een “absurde marginale bedoeling”.

Uit: Rostislav Švácha, Czech Architecture and its austerity, uitgeverij Prostor, 2004, pp. 132-135.

En uit: Irena Fialová en Jana Tichá, PRG 20 21 contemporary architecture, uitgeverij Zlatý Řez, 2008, p. 29

03 KAMPA MUSEUM
Václav Cigler, Marian Karel, Michal Motyčka, Miroslav Špaček, Dana Zámečníková

1998–2001 – U SOVOVÝCH MLÝNŮ 2, MALÁ STRANA

De deels behouden renaissance-gebouwen van de Sovovy mlýny (Sova molens), herbouwd in neo-gotische stijl, zijn omgevormd in een museum voor Tsjechische kunst met de collecties van Jan en Meda Mládek als basis.
Het was de bedoeling om de originele historische constructie op te toppen met nieuwe artistieke en architecturale elementen die de ruimtelijke eigenschappen en functionele indeling van de tentoonstellingsruimtes benadrukken. Het 'historische' gebouw en de Schulz-vleugel, met elkaar verbonden dankzij een trappenhuis, zijn nu ingezet als expositieruimtes. De voormalige machinekamer, nu gebruikt als beeldenhall, is eveneens verbonden met het historische gebouw aan de hand van een glazen passage. De paardenstallen zijn ingericht als een polyvalente ruimte. Het voorstel voor het omvormen van de loft bovenop de paardenstallen, is niet uitgevoerd.
De architectuur van het huidige gebouw heeft een streng technisch en functioneel karakter. Het meest opvallende nieuwe element is de spits van het trappenhuis en de uitkragende glazen brug. Om de muren van de renaissance-toren intact te houden, is de trap opgehangen en bekroond met een terras van waarop de benedenstad van Praag is te zien. De door brand aangetaste spits van de toren is vervangen door een glas met stalen constructie.
De nieuw opgetrokken beeldenhal – van het complex gescheiden door een smal waterkanaal – in het zuidelijke gedeelte van het terrein baadt in het licht dankzij het glazen daklicht van het terras. Het terras eindigt in een dramatisch, acht meter lange kroonlijst die uitkraagt over de rivier.
De reconstructie van de half-vervallen constructie deed een spervuur aan scherpe dialogen ontstaan over de rol van geschiedkundige conservering in het centrum van Praag.

Uit: Michael Kohout, Czech architecture 2001-2002, uitgeverij Ročenka, 2003, pp. 122-123.
En uit: Irena Fialová en Jana Tichá, PRG 20 21 contemporary architecture, uitgeverij Zlatý Řez, 2008, p. 53.

04 HUIS VAN DE ZWARTE MADONNA
Josef Gočár
1911–1912 – OVOCNÝ TRH 19, STARÉ MĚSTO

De kubistische stijl is in talrijke gebouwen tijdens de heropbouw van de Joodse wijk gebruikt. Deze stijl werd populair onder de Boheemse avantgarde en was nadien gebruikelijk in overheidsgebouwen. Om een of andere reden heeft de stijl echter nooit succes gekend op andere plaatsen.
Het huis van de Zwarte Madonna herbergt in haar trapsgewijze verdiepingen een grand café (met originele meubels van de hand van Gočár) en een museum gewijd aan het kubisme met een fantastisch geometrische trapbalustrade.

Uit: Wallpaper city guide Prague, uitgeverij Phaidon, 2007, p. 71.

KAVARNA
KUBISTA
museum shop

05 PALÁC EURO
Richard Doležal, Petr Malinský, Petr Burian, Michal Pokorný– DaM s.r.o.

2000–2002 – VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ 2, NOVÉ MĚSTO

Op een driehoekig terrein vlakbij twee opvallende functionalistische in glas opgetrokken gebouwen (Astra en Bata), vormt het Euro Palace hoofdkantoor het eindpunt van de zuidelijke gevelrij van Wenceslas Square.
Het concept stoelt op de principes van gelaagdheid en van contrast tussen ingevoegde orthogonale massa's met zacht gemodelleerde bekleding. De laag achter de dubbele glazen gevel is een contrasterende kubistische, strenge massa van goudgekleurde verticale aanpasbare schermen die de buitenhoek definiëren. Aan dit meest blootgestelde gedeelte van het gebouw, breekt de massa door het horizontale vlak en geeft het gestalte aan een dominante toren die zowel de buitenhoek van het gebouw en het einde van de gevelrij versterkt als een tegengewicht biedt aan Koruna Palace aan de overkant. Achter de schijnbaar lichtgewicht glazen gevelbekleding, is de massa van het gebouw op de bovenste verdiepingen gereduceerd zoals vereist voor de aangrenzende bebouwing.
Er zijn drie ondergrondse en tien bovengrondse verdiepingen. De eerste drie verdiepingen bovengronds zijn bedoeld als winkelruimte, de overige verdiepingen als kantoorruimtes.
De segmentatie en methode van beglazing doelt op een maximale subtiliteit van de lastendragende elementen. Alle glazen panelen in de buitenschil zijn vast. De ventilatie van de dubbele gevel is gestuurd door een systeem van aanzuigroosters die directe ventilatie toelaten in alle ruimtes. De tweede laag van de bekleding, die pas start vanaf de tweede verdieping, bestaat uit een rij beweegbare verdiepingshoge ramen. Op de eerste twee verdiepingen is de dubbele gevel echter gereduceerd tot een enkelvoudige gevel waarbij de bekleding enkel als isolatie dient. De layer met verticale lamellen wordt overdag aangepast om het beeld van het gebouw te veranderen; 's nachts is alles gesloten en verlicht.

Uit: Michael Kohout, Czech architecture 2001-2002, uitgeverij Ročenka, 2003, pp. 124-127.
En uit: Irena Fialová en Jana Tichá, PRG 20 21 contemporary architecture, uitgeverij Zlatý Řez, 2008, pp. 72-73.

06 LANGHANS PALACE
Pavla Burešová, Lenka Dvořáková, Zdeněk Heřman, Ladislav Lábus, David Mareš – AA Lábus

1996-2002 - VODIČKOVA 37, NOVÉ MĚSTO

Het bouwterrein naast de Franciscaner tuinen bezit de meest typische, middeleeuwse karakteristieken: eng en diep. Het was recent nog ingepalmd door verscheidene huizen onderverdeeld door tuinen en dakterrassen.
Voordien echter was het een belangrijk centrum voor portretfotografie, Langhans Studio genaamd. De typische lichtgewicht constructies van fotostudio's op de daken inspireerden de herinrichting. Alle vier de huidige middelhoge gebouwen zijn opnieuw gebouwd en uitgebreid, terwijl een nieuw huis is opgetrokken op het achterste gedeelte van het kavel.
Het ontwerp voor herinrichting volgt de individuele schakeling van de huizen in de lengterichting van het bouwterrein. Door deze benadering is een gedeelte van de originele gebouwen bewaard gebleven en ademt de interieurarchitectuur dezelfde sfeer. De conceptuele toepassing van toevoeging, het werken met lagen en de uitbreiding is gemotiveerd door een zoektocht naar een dialoog tussen de toevalligheden van hedendaagse architecturale expressie en het aangename historische karakter van de originele gebouwen.
De constructieve diversiteit is ook aanwezig in de functionaliteit. De kelder, het gelijkvloers en de mezzanine bevatten verkoopsruimtes, het gelijkvloers kantoren en de bovenverdiepingen appartementen. Het grootste volume, 'Exploration', wordt gebruikt als fotogalerij. Langs de longitudinale as van het terrein zijn (dak)tuinen aangebracht tussen de individuele woningen die voorzien in daglicht voor ruimtes op het gelijkvloers terwijl de belangrijkste circulatieas van het huis wordt benadrukt. De inrichting van alle appartementen voorziet een visueel contact met de Franciscaner tuinen en met de straat. De superconstructies boven kroonlijsthoogte zijn ontworpen als open, driedimensionale constructies bekleed met koperen lamellen.

Uit: Michael Kohout, Czech architecture 2001-2002, uitgeverij Ročenka, 2003, pp. 58-63.

En uit: Irena Fialová en Jana Tichá, PRG 20 21 contemporary architecture, uitgeverij Zlatý Řez, 2008, pp. 64-65.

VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ
VODIČKOVA ULICE

07 TANČÍCÍ DŮM (OF: 'FRED & GINGER')

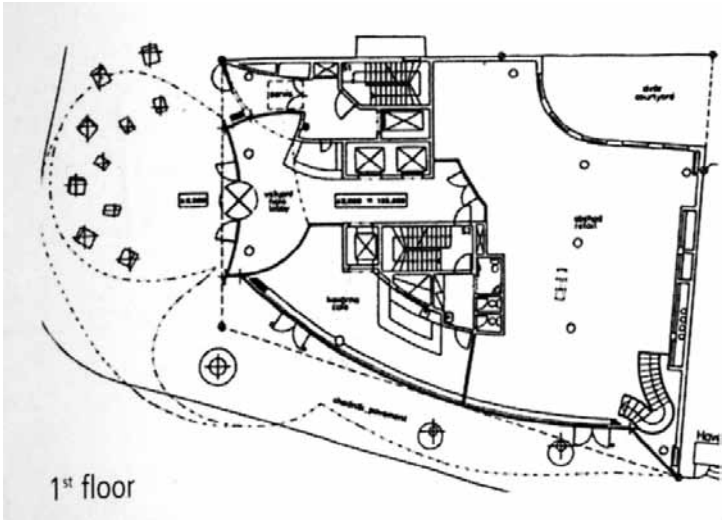
Frank Gehry ism Vlado Milunič interieurs door Eva Jiřičná

1993–1997 – JIRÁSKOVO NAMEŠTI 1981/6 EN RAŠÍNOVO NÁBŘEŽÍ, NOVÉ MĚSTO

De strenge, zelfs minimalistische architectuur ontworpen na 1990 door architecten als Alena Šrámková, A.D.N.S. en Emil Přkryl konden niet rekenen op een warm onthaal bij het brede publiek. Bovendien had het publiek slechte ervaringen met de onbedoelde karikatuur van het minimalisme: de doosachtige, bouwblokachtige geprefabriceerde residenties van 1960 tot 1980, die elke Tsjech ontmoedigde om enige interesse in hedendaagse architectuur tentoon te spreiden. Een kanteling in deze gedachtegang deed zich voor wanneer het 'dansende gebouw' in Praag werd opgetrokken. Dit werk van de hand van de Amerikaanse architect Frank Gehry en de in Praag gevestigde architect Vlado Milunič heeft zowel bewonderaars als tegenstanders in de stad en in het buitenland. Zij die 'Fred & Ginger' veroordelen als sculptuur eerder dan als architectuur, kunnen de sociale dimensie van Gehry en Milunič' onderneming niet ontkennen, namelijk de brede en warme ontvangst van het lekenpubliek. Dankzij dit extravagante gebouw, hebben vele Tsjechen beseft dat er zoiets bestaat als hedendaagse architectuur. En het is nauwelijks verbazingwekkend dat sommigen 'Fred & Ginger' zagen als een symbool van bevrijding van de doosachtige saaiheid van geprefabriceerde woongelegenheden.

In de voorgeschiedenis van het gebouw op de hoek van het plein Jiráskovo en de oever Rašínovo speelden de schetsen van Milunič' eerste ontwerp uit 1990-1991 een belangrijke rol: hun speelse natuur was hoogstwaarschijnlijk de meest levendige architecturale expressie van de carnavalachtige sfeer van de Fluwelen Revolutie. Frank Gehry vertaalde Milunič' idee van een huis dat begon te bewegen en te dansen in zijn eigen architectuurtaal, nadat het kavel in 1992 was aangekocht door de Nederlandse verzekeringsmaatschappij, de Nationale Nederlanden. Dankzij zijn ontwikkelaar Paul Koch, die bedreven was in de Praagse regelgevingen, kon Milunič betrokken blijven bij het project als Gehry's partner als onderhandelaar met de plaatselijke autoriteiten.
Gehry was er eerst niet tegen gekant om het dansende gebouw onder de populaire bijnaam 'Fred & Ginger' voor te stellen,. Maar later verwierp hij deze metafoor om in de ogen van architectuurcritici niet over te komen als de importeur van kitsch in Praag.
Nadat Gehry het gebouw had voltooid, is het interieur van drie kantoorverdiepingen ontworpen door de Tjechisch-Britse architecte Eva Jiřiřná.

In tegenstelling tot het publiek, reageerden Tsjechische architecten eerder perplex, hoewel niet omdat een Amerikaan hun grondgebied had betreden. Het debat omtrent het dansende gebouw werd beïnvloed door het feit dat sommige architecten het zagen door de ogen van Alena Šrámková, en doorheen haar prisma van gewoonheid en gebrek aan praalzucht. De sterkste kritische aanvallen op 'Fred & Ginger' kwamen er in 1993 van Zdeněk Jiran en Michal Kohout, jonge architecten die eerder in Šrámková's bureau hadden gewerkt. Jiran had een gebouw verondersteld met een meer verantwoorde vorm op de betrokken plaats, een krachtig en niet verwrongen (de schijnbaar willekeurig geplaatste raamopeningen maken het moeilijk acht verdiepingen te onderscheiden) volume, terwijl Kohout het beschimpte omwille van het doorbreken van regelgevingen, voor het "dansen buiten de dansvloer" (de dansende torenvolumes staan immers ver buiten de rooilijnen). Deze meningen legden echter niet voldoende gewicht in de politieke schaal van het project. Ze waren echter wel symptomatisch voor de tendens van bewustwording bij de Tsjechische architecturale elite in de jaren '90. Gehry's opmerking dat hij het gebouw in haar middel heeft geknepen om de buren het zicht op het kasteel niet te bederven, wordt sceptisch ontvangen door zij die denken dat het gebouw niet meer is dan publiciteit voor zijn architectuur ten koste van deze historische stad.

Het Franse restaurant La Perle op de bovenverdieping biedt balkonzitjes net onder Freds gestyleerde metalen haar voor een romantische zonsondergang.

Uit: Rostislav Švácha, Czech Architecture and its austerity, uitgeverij Prostor, 2004, pp. 48-55.

En uit: Irena Fialová en Jana Tichá, PRG 20 21 contemporary architecture, uitgeverij Zlatý Řez, 2008, pp. 14-15.

En uit: Wallpaper* city guide Prague, uitgeverij Phaidon, 2007, pp. 14-15.

08 EMAUZY KERK
František Maria Černý
1965–1968 – VYŠEHRADSKÁ 49/320, NOVÉ MĚSTO

Een Amerikaanse luchtaanval in februari 1945 bood de gelegenheid voor een radicaal opnieuw uitdenken van de toren van de gotische kerk van de Maagd Maria. De stad van honderd torens kreeg er twee bij wanneer Černý's voorstel werd gekozen uit een wedstrijd in 1965.
De ingreep mag wat ongerijmd lijken bovenop een historisch kerkelijk monument, maar de wit betonnen wikkelende pieken hebben een uitzonderlijk licht uiterlijk.

Uit: Wallpaper city guide Prague, uitgeverij Phaidon, 2007, p.70.

09 TV-TOREN
Václav Aulický, Jiří Kozák en Alex Bém

1995–1992 – MAHLEROVY SADY 1, ŽIŽKOV

Deze 216 meter hoge toren is absoluut typisch voor het soms buitenlandse architecturale beleid dat zich werd toegeëigend in het communistische tijdperk. Drie zilverkleurige torens ondersteunen het zwevende gedeelte van deze Sputnik-achtige constructie. Enkele ludieke pogingen trachten de – volgens de bewoners – bedrukkende grijsheid van dit tevens meteorologisch observatorium op te krikken: van David Černý's zwarte kruipende baby's tot de kersenrode onderverlichting van de platformen.

Het zicht van het panoramisch platform op 100 meter hoogte en de kitsch interieurs van het restaurant en café (op een hoogte van 66 meter) uit de jaren '80 zijn echter indrukwekkend.

Uit: Wallpaper* city guide Prague, uitgeverij Phaidon, 2007, p. 68.

10

EUCON MULTIFUNCTIONEEL COMPLEX

Zdeněk Fránek, Klára Casková – Fránek Architects

2002–2006 – ŠTÍTNÉHO 35, ŽIŽKOV

Het thema van dit gebouw in Žižkov is de 'shell', een beschermende gevelschil, opgebouwd met een ritme van openingen en gecreëerd met een minimum aan architectuurelementen maar met de nadruk op een fijne detaillering.
Veel aandacht gaat naar het spel van licht in de nauwe straten van Chlumova en Štítného, reflecterend op de alternerend matte en beglaasde oppervlakken.

De straatgevel verbergt een verrassend binnengebied met een rijkere vormentaal en een weerspiegeling van het actieve leven van de bewoners: een compositie van een residentiële binnentuin (boven de ondergrondse garages) en van brede gaanderijen,

De bestaande rooilijnen zijn verplicht (stedenbouwkundig) aangehouden en zijn de basis van de huidige opdeling. Smalle appartementen bereikbaar via gaanderijen op de lagere verdiepingen, zijn hogerop aangevuld met grote appartementen rond een atrium en zwembad.
Het appartementsgebouw krijgt een tegenwicht in massa door de woning van de investeerder, bereikbaar via de zesde verdieping.

11 KOTELNA GEBOUW

Claudio Silvestrin architects – AED PROJECT a.s.

2004 – PERNEROVA ULICE 55, KARLÍN

In een voormalige krachtencentrale is een hedendaags kantoorcomplex en tentoonstellingsgebouw gecreëerd. Gedurende de renovatie en integratie van drie verdiepingen is bijzonder veel aandacht besteed aan het behouden van het industriële karakter van het gebouw.

Uit: and:guide, Prague architecture & design, uitgeverij teNeues, pp. 56-57.

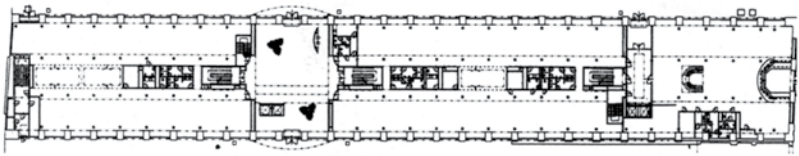
12 KOLLÁROVA RESIDENCE

Šafer Hájek architekti

2003–2005 – KOLLÁROVA 14, KARLÍN

Het residentiële project met twintig appartementen en winkelruimte is samengesteld uit de reconstructie van een kenmerkend 19de eeuws gebouw en een hedendaagse uitbreiding op het aangrenzende bouwterrein. Aan de hand van schaal en formele rijkdom van balkons en terrassen contrasteert het project fel met het karakter van de omgevende constructies. Tevens is het een hedendaagse interpretatie van de traditionele werkmanshuizen met open trappenhuizen en galerijen. Een passage leidt van de straatzijde naar een gemeenschappelijke binnenplaats, die eveneens toegang biedt tot het toekomstige publieke park aan de oostzijde.

Uit: Irena Fialová en Jana Tichá, PRG 20 21 contemporary architecture, uitgeverij Zlatý Řez, 2008, pp. 98-99.

2nd floor

13 CORSO KARLÍN CENTER
Ricardo Bofill, Jean Pierre Carniaux en José Maria Rocias – Taller de arquitectura

1998–2001 – KŘIŽÍKOVA 36A, KARLÍN

In 1994 schreef Emil Přikryl dat de meeste nieuwe gebouwen in het centrum van Praag uitsluitend meeliften op de energie van geschiedkundige classering. Hij beschouwt enkel Fred & Ginger en Euro Palace als uitzonderingen op de regel. Deze bedenking richtte bovendien de aandacht op het feit dat de toekomst van Praag niet langer is bepaald door een stedenbouwkundige visie of een standaard regulariseringsplan, maar enkel door de plaatselijke zakelijke interesses van geduchte investeerders.

De hoofdstad is vandaag inderdaad ontwikkeld volgens deze tendens. Gemeentes zijn afkerig voor het creëren van universele vereisten op voorhand, en zijn er meer voor te vinden ex-post te kunnen reageren op projecten die het gevestigde gebruik op een bijzonder flagrante manier zouden schenden. Dit wil niet zeggen dat alle investeringsplannen in het nadeel van Praag spelen, integendeel. Corso Karlín bijvoorbeeld wil een nieuwe focus richten op ontwikkelingen buiten de grenzen van het overbezette historische centrum. De immobiliëngroep Karlín tracht Karlín, een wijk uit 1819 opnieuw leven in te blazen. Behalve de classicistische woningen, zijn er talrijke fabrieksgebouwen terug te vinden uit de ontwikkelingsgroei van de late 19de eeuw.

De Spaanse architect Ricardo Bofill begon in 1999 met de heropbouw van een 21 meter brede en 140 meter lange productiehal met de bedoeling om het om te vormen tot een kantorencomplex, Corso Karlín. De metselwerkfunderingen van de hal zijn ingezet als een artefact met een Chirico-achtig karakter, waarop een glazen blok is geplaatst die de industriële geest moet weerspiegelen, eerder dan een zeker minimalisme (vandaar de overdreven detaillering).

Uit: Rostislav Švácha, Czech Architecture and its austerity, uitgeverij Prostor, 2004, pp. 258-155.

En uit: Irena Fialová en Jana Tichá, PRG 20 21 contemporary architecture, uitgeverij Zlatý Řez, 2008, p. 46.

14 DANUBE HOUSE
Lee A. Polisano, Karen Cook, Jens Hardvendel – KPF Associates

1998-2003 - KAROLÍNSKÁ 1, KARLÍN

Verrezen op een opmerkelijk driehoekig bouwterrein, zit dit monolithische kantoorgebouw gespied tussen de Moldau en een druk asfaltlint. Het is het eerste volume van het 4,5 ha grote River City complex op het eiland Rohanský ostrov. Nile House, Amazon Court en het hotel Yukon Residence vervolledigen het plan. Tevens maken de landschappelijke aanpassingen van de oevers van de Moldau deel uit van het totaalproject River City. Deze moeten een recreatiezone voor de inwoners van Karlín vormen. Danube House was een van Praags eerste energie-efficiënte kantoorcomplexen. Aan de noordelijke en oostelijkse zijde in rode zandsteen zijn de kantoren ingedeeld, in het zuidwesten verbonden door een 70 meter lange gevel van het monumentale atrium, dat het hart van het ruimtelijke en energievriendelijke concept van het gebouw vormt.

Uit: Irena Fialová en Jana Tichá, PRG 20 21 contemporary architecture, uitgeverij Zlatý Řez, 2008, pp. 78-79.

15 NILE HOUSE
KPF Associates
1998–2005 – KAROLÍNSKÁ 2, KARLÍN

Het Nile House is een 20.000 m² groot energie-efficiënt kantoorgebouw in de vorm van een regelmatige trapezoïde. Het biedt plaats aan kantoren, winkels, parkeergelegenheden en restaurants. Binnenin het grote atrium is een stalen wenteltrap en vier glazen panoramische liften die de gebruikers toelaat de galerijen langs de glazen gevel te bereiken die de onafhankelijk verhuurde delen van het gebouw verbindt.

Uit: Irena Fialová en Jana Tichá, PRG 20 21 contemporary architecture, uitgeverij Zlatý Řez, 2008, p. 107.

16 VOETGANGERSBRUG
FACT v.o.s. Korch Krajic Lampa Monhart
2003 – ROHANSKÉ NÁBŘEŽÍ, KARLÍN

De voetgangersbrug leidt met een elegante zwaai over de drukke verkeersader die het ontwikkelingsgebied van River City Prague verbindt met de wijk Holešovice.

Uit: and:guide, Prague architecture & design, uitgeverij teNeues, pp. 90-91.

17 THEATER ALFRED VE DVOŘE

Jindřich Smetana en Tomáš Kulík – LO-TECH

1996-1997 - FRANTIŠKA KŘÍŽKA 36, HOLEŠOVICE

Architecten Smetana en Kulík die reeds heel wat theaters op hun naam hebben staan, werden in 1996 benaderd door mimespeler Ctibor Turba. Zij ontwierpen een pantomime theater met 80 zitplaatsen voor de stichting 'Alfred op de binnenplaats' op het binnenplein van een woning die de klant na de Fluwelen revolutie opnieuw had kunnen bemachtigen. De wens van Turba was dat het theater er als een enorm logo diende uit te zien. De architecten beantwoordden deze uitdaging met een gebouw dat alleen al interessant is door de waaier aan associaties dat het oproept. Turba ziet er zelf een 'maxitransformer', 'kernwapenkelder' en 'metalen camera' in. Smetana en Kulík concipieerden het theater als een serie van vijf brede, met metalen plaatmateriaal beklede portieken die telescopisch in elkaar lijken te kunnen schuiven. Het zonlicht valt binnen via breuken tussen de portieken. Het volume is gedeeltelijk ondergronds gesitueerd, om een verbinding te vormen met de originele kelderruimte.

Uit: Rostislav Švácha, Czech Architecture and its austerity, uitgeverij Prostor, 2004, pp. 154-155.

En uit:Irena Fialová en Jana Tichá, PRG 20 21 contemporary architecture, uitgeverij Zlatý Řez, 2008, p. 25.

18 BABA
Pavel Janák en andere architecten
1928-1940 – PRŮHLEDOVÁ, NA OSTRUHU, NA BABĚ, JARNÍ EN NAD PAT'ANKOU, DEJVICE

Het ontwerpproces van de Werkbund woningenclave valt samen met een turbulente periode in de geschiedenis. De wereldwijde economische crisis laat diepe littekens achter bij een export-georiënteerd Tsjechoslowakije; de bouwwoede van de eerste republiek van Tsjechoslowakije loopt op zijn einde. Idolen zoals Le Corbusier worden door voormalige bewonderaars van hun voetstuk gehaald. Maar ook andere stijlen, zoals het Russische constructivisme, laten hun sporen na in de metropool aan de Moldau.

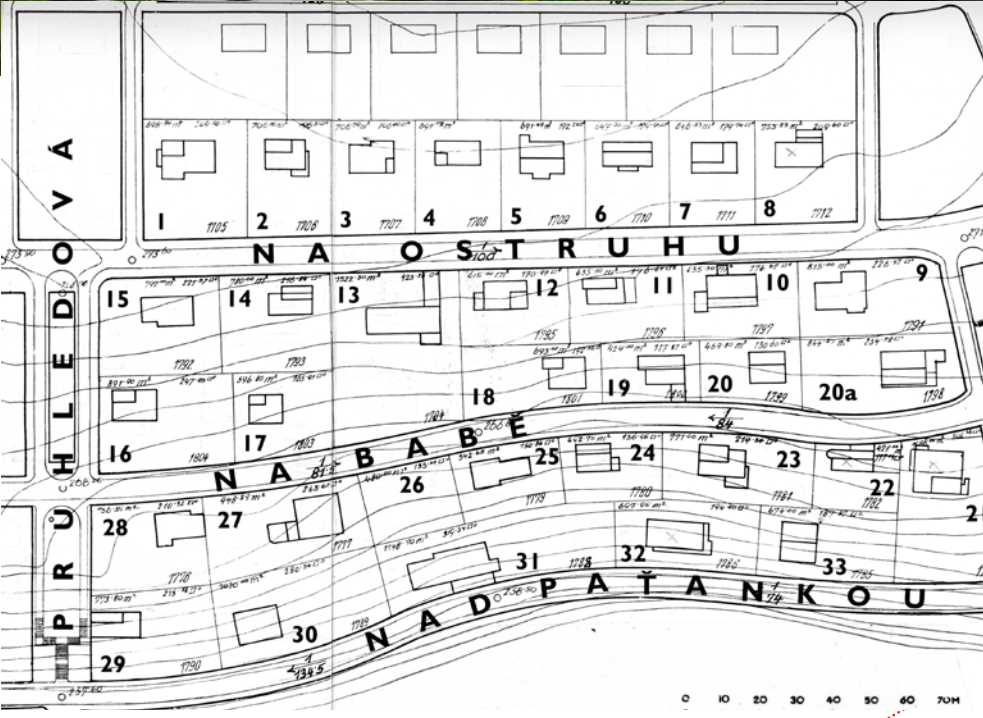
Praag kan geen aanspraak maken op de geboorte van enig groots architecturaal concept, maar dankzij de krachtige staal-, cement- en glasindustrie, was het in staat snel en met voldoende originaliteit oosterse en westerse ideeën te realiseren. Er bestaan bijvoorbeeld plannen om Wenceslas Square om te vormen tot een modernistische boulevard met glazen gordijngevels en publiciteit en lichtinstallaties. Architectuur is immers het politieke vehikel van een jonge staat. Op haar tiende verjaardag (1928) wil zij zichzelf in Brno voorstellen aan de hand van avantgarde architectuur.

De tentoonstelling in Brno over hedendaagse cultuur (1928) had nauwelijks haar deuren gesloten wanneer de leden van de Werkbund hadden besloten dat een model woningwijk voor Praag moest worden gebouwd. In Dejvice, een noordelijk district van de stad, kwam er een geschikt bouwterrein ter beschikking: ongeveer drie hectare groot, een heuvelflank met een helling van twintig percent, zuidelijke georiënteerd en in de richting van de Moldau. De overheden hadden de landbouwgrond reeds verkaveld en een masterplan opgezet, maar voor Pavel Janák was dit op een onaanvaardbare manier gebeurd. Om een onbelemmerd zicht op Praag te behouden, zou gebruik worden gemaakt van een dambordpatroon, met toegangswegen parallel aan de contouren van de heuvel. Hoewel het drie jaar duurde om dit masterplan goedgekeurd te krijgen, ging het ontwerpen aan de woningen onversaagd verder. In december 1929 schreef de Werkbund wedstrijden uit voor de bouw van minimalistische vrijstaande en rijwoningen. Geen enkele van de winnende ontwerpen kent een vervolg, geen enkele is opgenomen in J. Kuba's woningbouwproject van januari 1930. Plannen worden continu gewijzigd, klanten trekken zich terug, anderen wisselen onderling hun kavels uit, tot in mei 1931 – zelfs nog voor de goedkeuring van het masterplan er in juni kwam – het terrein definitief wordt aangekocht door de Werkbund.

Snel nadat de vergunning is toegekend, begint de ontwikkeling van het terrein. Tegen de herfst van 1932 voltooien zeven bouwfirma's twintig woningen. Zestien andere woningen zullen de rest vervoegen tegen 1940.

Vrij uit: Stephan Templ, Baba, die Werkbundsiedlung Prag, uitgeverij Birkhäuser, 1999, pp. 16-37.

NA OSTRUHU
NA BABĚ
NAD PAŤANKOU
PRŮHLEDOVÁ
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
20a
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
0
10
20
30
40
50
60
70M

19 PALIČKA HOUSE
Mart Stam
1932 – NA BABĚ 9, DEJVICE

Het gewapende betonskelet is ingevuld met een 25 cm dik bouwsysteem bestaande uit 15 cm metselwerk, een kern van 5 cm en een even dikke laag Heraklith-isolatieplaat. De plafondplaat is slechts 8 cm dik. Het pleisterwerk voor de gevel is verbeterd met het waterdichte additief Hygrosit. Elzenhouten deuren zitten vervat in stalen kaders.

Terwijl de constructiemethode in Mart Stams plan voor Weissenhof door het bouwbedrijf werd gewijzigd, was het hier in Baba de klant zelf, meesterbouwer Jiří Palička, die in grote mate heeft geïntervenieerd in het algemene concept. Stams plan uit 1928 zette zijn studie 'de uitbreidbare woning' in 1924 gepubliceerd in ABC verder. Stam nam fundamentele elementen die hij in de studie had ontwikkeld en incorporeerde ze in de Baba-woning, zoals de scheiding van de draagconstructie in beton met de niet-dragende huid – een constructiemethode waaraan Stam trouw blijft voor de rest van zijn leven –, erkerachtige uitbouwsels aan de westelijke gevel en een buitentrap langs de oostgevel. Deze trap communiceert tussen de tuin en de 'sala terrena' - een bijkamer van de leefruimte die opent naar het zuiden en in het noorden is afgesloten aan de hand van een glazen wand.

Het ontwerp van de architect toonde oorspronkelijk een teruggetrokken oprijlaan naar de garage die het steile terrein in terrassen zou hebben onderverdeeld. Het gelijkvloers zou niet op de flank zijn gebouwd, maar zou worden opgetild tussen het betonskelet. En in de geest van Le Corbusier zou de woning dus van de grond zijn losgemaakt, waaronder kwalitatieve buitenruimtes zouden vrijkomen.

Jiří Palička condenseert het volume echter, plaatst de trappen naar de tuin in de woning zelf en richt de leefruimte terug in, vanwaaruit volgens Mart Stams plattegrond bezoekers en bewoners op Praag konden uitkijken via een dubbel beglaasde bloemendoos. Hij voelde de constante en onveranderlijke uitkijk waarschijnlijk als broeierig en saai aan.

Palička houdt de dominerende glazen gevel van het westelijke gedeelte samen met een 4 meter brede muurplaat. Een panoramisch zicht op Praag via een kolom is alles wat overblijft van Mart Stams ontwerp.

Het interieur van de woning – voorzien van een centrale verwarming op warm water – is ontworpen door Ladislav Žák.

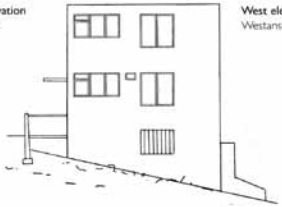
De recente restauratie heeft de ideeën van Mart Stam uiteindelijk wel gerealiseerd.

Uit: Stephan Templ, Baba, die Werkbundsiedlung Prag, uitgeverij Birkhäuser, 1999, pp. 96-99.

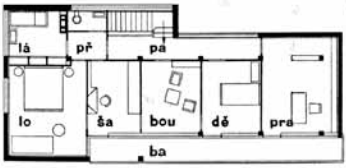

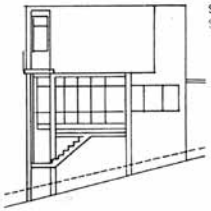
South elevation
Südansicht

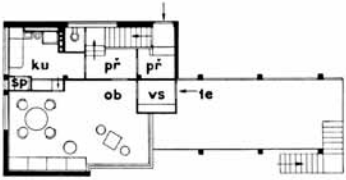
West elevation
Westansicht

Upper floor
Obergeschoß

Section
Schnitt

Entrance level
Erdgeschoß

20 NATIONALE TECHNISCHE BIBLIOTHEEK
Projektil Architects
2009 – THÁKUROVA, DEJVICE

In 2001 en 2002 won Projektil Architects twee verschillende architectuurwedstrijden voor bibliotheken. De eerste was voor de Nationale technische bibliotheek in Praag, maar omdat de ontwikkelaar slechts later is gestart met de bouw ervan, was het ontwerp voor de tweede wedstrijd, de Regionale onderzoeksbibliotheek (KIC) in Hradec Králové eerder klaar.

De Praagse bibliotheek is gebouwd middenin de campus van het Tsjechische instituut voor Wetenschappen en Technologie. Ontworpen in de tweede helft van de twintigste eeuw door Antonin Engel, heeft de schikking van deze campus tot op vandaag de oriëntatie van elk nieuw universiteitsgebouw bepaald. De bibliotheek door Projektil heeft een convexe vorm met open verdiepingen. In de kern van het volume bevindt zich de lobby: een groot, zenitaal verlicht atrium omgeven door boekenrekken met uitleenbalie, leeszalen en opslagplaatsen. De draagconstructie van deze open ruimte onderlijnt haar centrale positie en functie. Het gehele gebouw is ingepakt in een uniforme glazen schil van industriële beglazing, deels transparant, deels translucent. Terwijl van binnenuit de begrenzing van het gebouw duidelijk is, lijkt deze van buitenuit te vervagen wanneer de constructie en de bouwelementen min of meer zichtbaar zijn door het glas.

Hoewel de architecten de twee ontwerpen op een gelijkaardige wijze hebben benaderd (een opmerkelijke vorm waardoor een iconisch karakter ontstaat), is de architectuur enorm benadrukt door de stedelijke context en elk van beide neemt deel aan een dialoog met zijn omgeving.

Uit: A10 #14, p. 14.

21

INBREIDING ATRIUM FCSVUT

Atelier Vyšehrad

2006-2008 - THÁKUROVA, DEJVICE

Atelier Vyšehrad vormde een binnenkoer van de faculteit Burgerlijke Ingenieurswetenschappen van het Tsjechische instituut voor Wetenschap en Technologie om tot een atrium waarin nieuwe leslokalen zijn opgehangen.

De originele faculteitsgebouwen uit de jaren '60 waren niet langer adequaat. De faculteit had nood aan nieuwe leslokalen en auditoria die zouden overeenkomen met de vereisten van vandaag. Omdat de binnenplaats sinds lang niet meer in gebruik was en er geen ander geschikt bouwterrein in de nabijheid van de faculteit beschikbaar was, besloot het bestuur 'in te breiden'.

De nieuwe ruimte kan flexibel worden ingedeeld van zes tot acht ateliers aan de hand van verplaatsbare meubelelementen.

De oude gebouwen bestaan uit een betonnen skelet, een lichtgewicht buitenhuid en scheidingswanden in metselwerk. De architecten wilden de nieuwe ingreep een industrieel karakter verschaffen en daartoe beslisten ze de buitenhuid rondom de

binnenplaats te verwijderen en te vervangen door een nieuwe staalconstructie. De stalen kolommen, liggers en verbindingsbruggen dragen alle bij tot het gewenste beeld van een industriehal. De materialen zijn eenvoudig en robuust, zonder enige onnodige oppervlaktebehandelingen. De staalconstructie is verzinkt en de vezelcementplaten voor het plafond zijn ruw en onbehandeld gebleven.
Het high-tech karakter is grotendeels bepaald door vier opgehangen leslokalen en hun staalskelet. De wanden bestaan uit 22 mm dikke, lichtgroene Bencore-panelen, een honingraat polycarbonaat product dat meestal wordt ingezet bij meubelontwerpen. De plafonds zijn afgewerkt met witte polycarbonaatplaten die instaan voor een gepaste verlichting in de dozen.

Uit: A10, jan/feb 2009, p. 57.

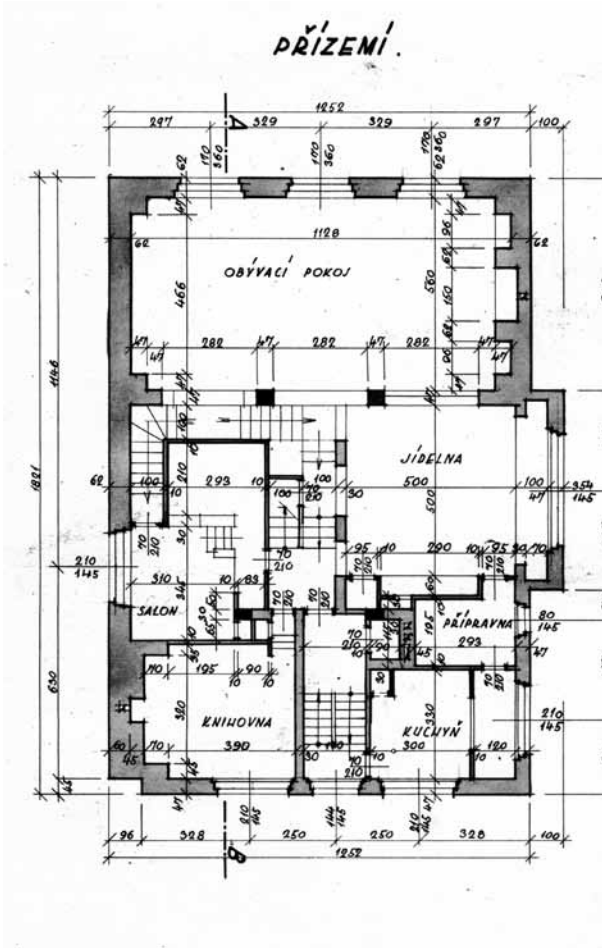

22 VILLA MÜLLER
Adolf Loos

1928–1930 – NAD HRADNIM VODOJEMEM 820 (OORSPRONKELIJK 842), STRESOVICE

"De klant, Dr. František Müller, zelf aannemer, heeft zich bemoeid met elk aspect van het bouwen van dit huis." Met deze zin beschrijf Loos-biograaf en werknemer Heinrich Kulka de relatie tussen klant en architect in de eerste monografie van het werk van Adolf Loos, verschenen in 1931.

Naast Villa Müller kwamen in 1930 ook Villa Tugendhat van Mies van der Rohe in Brno (het vroegere Brünn) en Villa Savoye van Le Corbusier in Parijs gereed. Terwijl beide andere huizen volop werden besproken in internationale publicaties over architectuur, werd Villa Müller slechts geprezen om de vierkante voorgevel. De indeling van dit huis werd niet begrepen en voor ouderwets aangezien. Loos was 58 toen hij de opdracht voor het huis kreeg van de 38-jarige Müller. Deze was erfgenaam van een groot, in 1891 opgericht bouwbedrijf, dat de naam van beide oprichters droeg, 'Müller en Kapsa'. Het bedrijf groeide en had vestigingen in Pilsen, Bratislava en Praag, met op sommige

momenten bijna tienduizend mensen in dienst. Müller studeerde oorspronkelijk civiele techniek, maar trad op als directeur van het bedrijf. Net als Loos was hij erg bezig met technische vooruitgang, maar op cultureel gebied was hij traditioneel en anglofiel.
In de jaren 20 besloten de partners, Müller en Kapsa, het hoofdkantoor van het industriële Pilsen naar het wereldse en politieke centrum Praag te verhuizen. Daar lieten Kapsa en Müller beiden nieuwe en prestigieuze huizen bouwen.
Loos had op dit moment geen vaste werknemers meer in dienst in Wenen. Hij tekende alle ontwerpen zelf en besteedde de uitwerking ervan uit aan diverse oud-werknemers. In het geval van Villa Müller verliep dit anders: omdat František Müller zelf aannemer was, nam zijn bedrijf de aanbesteding op zich, terwijl Loos en zijn partner Karel Lhota verantwoordelijk waren voor het ontwerp en de bouwvergunning. De ontwerpfase ging van start in november 1928 en het huis moest op 1 januari 1930 gereed zijn.

Het op de helling van een heuvel gelegen huis, met uitzicht over het oude gedeelte van Praag, lag in het exclusieve district Stresovice. František en Milada Müller en hun vierjarig dochtertje verhuisden in 1930 naar dit huis van ongeveer 600 m². Verscheidene bedienden woonden bij hen in. Door het Raumplan en een tweede trappenhuis met lift had Loos ervoor gezorgd dat de leefruimtes van de familie en het personeel waren gescheiden. Salon, eetkamer, boudoir, bibliotheek en slaapkamers kwamen uit op een ander trappenhuis, zodat men niet gestoord werd door het personeel.

Villa Müller is het grootste meesterwerk van Adolf Loos. Hij combineerde innovatieve binnenhuisarchitectuur met de culturele opvatting die de elite van zichzelf had. Loos voegde verfijning aan de huiselijke omgeving toe door materialen die hij in het interieur gebruikte. Travertijn voor de ingang, groene tegels voor de hal, groenachtig cipollijnmarmer voor de grote zitkamer, mahonie voor de eetkamer, Delftsblauwe tegels voor de bibliotheek en satijnhout voor het boudoir.

De geschiedenis van Villa Müller weerspiegelt de culturele en politieke ontwikkelingen in Praag. Gedurende de bezetting tijdens het Derde Rijk lukte het de familie het huis te behouden. Maar de communisten onteigenden in 1948 zowel het bedrijf als het huis; het werd de familie wel toegestaan enkele kamers te blijven bewonen. Milada Müller woonder er tot haar dood in 1968. In 1989 kwam het huis weer in het bezit van de dochter, die in Engeland woonde. Een internationale actie in de pers droeg er in grote mate toe bij dat het huis door de Tsjecho-slowaakse regering werd aangekocht en een publieke bestemming kreeg.

Vrij uit: August Sarnitz, Loos, uitgeverij Taschen en De Morgen, 2008, pp. 70-77.

23 ROEICLUB
Petr Kolář en Aleš Lapka
1996–2000 – NÁBŘEŽNÍ 87/2, SMÍCHOV

De orangerie van het Praags kasteel is waarschijnlijk niet typisch voor het werk van Eva Jiřičná, omdat de architecte niet veel kansen heeft gekregen om haar hand te slaan aan nieuwe gebouwen. Ze schittert in haar vermogen om gebouwen en ruimtes van andere architecten op te sieren met haar kleinood zoals trappen, meubels en tentconstructies.

Petr Kolář en Aleš Lapka, die in de eerste helft van 1990 met Jiřičná hebben samengewerkt, zijn duidelijk betoverd daar haar architecturale juwelen. Hun project voor de Slavia Praha roeiclub lijkt bijna alsof beide architecten hebben besloten een situatie te simuleren waarin Jiřičná zichzelf terugvindt. Het clubgebouw aan de oevers van de Moldau is ontworpen als een klaarblijkelijk ordinair ingenieursskelet. Het was hun bedoeling deze constructie later af te werken met gewapende tentconstructies en luifels. Bovendien werden deze ornamenten aanzien als nautische symbolen, gerechtvaardigd door de functie van het gebouw en haar ligging aan het water. De bouwheer

was echter niet in staat te betalen voor deze versiering. De skeletconstructie met één ondergrondse en twee bovengrondse verdiepingen, aangevuld met glas en hout, bleek voldoende adequaat om dezelfde architecturale impact tentoon te spreiden. Dit gebeurde dankzij het ritme en proporties, door de architecten op een dergelijke mate gedoseerd om in dialoog te gaan met de modulering van woningen op de oever boven de club. De strenge materialen als staal en beton zijn verzacht door de brede schuifdeuren en door met hout afgewerkte balkons. Ook de lichtheid, te interpreteren als een 'drijvende natuur' werd gewaardeerd door talrijke architectuurcritici.
Alle ruimtes hebben ramen aan de waterkant, de hygiënische en technische faciliteiten liggen aan de straatzijde.

Uit: Rostislav Švácha, Czech Architecture and its austerity, uitgeverij Prostor, 2004, pp. 136-139.
En uit: Irena Fialová en Jana Tichá, PRG 20 21 contemporary architecture, uitgeverij Zlatý Řez, 2008, p. 43.

24 GOLDEN ANGEL CENTER
Jean Nouvel - AJN
1996-2000 – NÁDRAŽNÍ 25, SMÍCHOV

In het begin van de jaren '90 schreef de verzekeringsmaatschappij Nationale Nederlanden een studie uit voor een grootscheepse herinrichting van Smíchov, gebouwd tijdens de Tsjechische industriële opleving in de 19de eeuw. Nouvel voelde aan dat het hart van deze wijk het drukke verkeersknooppunt was van Nádražní en Plzeňská, dat al sinds jaar en dag Anděl wordt genoemd, of 'engel'. Wanneer de

Nederlandse investeerders hun ambitieuze plannen afzwakten, spitste Nouvel zich toe op een commercieel en administratief centrum bovenop een metrostation, Zlatý Anděl of 'gouden engel'.
De architect verdeelde de vorm van het centrum in zes relatief onafhankelijke volumes om de gefragmenteerde en semi-perifere natuur van de omliggende ontwikkeling te weerspiegelen. De metalen gevelbekleding doet denken aan industriehallen wat verwijst naar de werkende klasse en de industriële geschiedenis van Smíchov. De 'gerimpelde' uitvloeiing van de toren verwijst naar de vleugel van een engel. Sommige architectuurcritici, pas verveeld door de antropomorfe beeldentaal van Fred & Ginger, haalden deze vleugel aan als een bewijs van Nouvels simplistische denken. De architect ging echter nog verder en versierde de gevels met prints van verzen over engelen en over de schoonheid van Praag door verscheidene Tsjechische en Franse dichters en plaatste bovendien een 18 meter hoge foto van een menselijke engel, zoals uitgebeeld door acteur Bruno Ganz in 'Wings of Desire', een film door de Duitse regisseur Wim Wenders (later verwijderd). Bij felle kritiek op deze ingreep, verdedigde Nouvel zich door aan te halen dat vergelijkbare beelden en inscripties voorkomen op talrijke Praagse woningen uit de tijd van de Tsjechische neo-renaissance.
De gemengde gevoelens bij de realisatie van de gouden engel waren hoogstwaarschijnlijk te wijten aan de Franse lichtvoetigheid en het gebrek aan zorgzaamheid waarmee Nouvel het gehele project en de details leidde: hij maakte er zich niet al te veel zorgen over dat losse uiteinden zouden overblijven en dat veel zou moeten worden geïmproviseerd. Het verschil tussen Nouvels benadering en de Tsjechische strengheid en zwaarwichtigheid is duidelijk zichtbaar wanneer de gouden engel wordt vergeleken met het commerciële complex met hotel door Nouvels Praagse collega's achter de gouden engel, langs beide zijden van Plzeňská.

Uit: Rostislav Švácha, Czech Architecture and its austerity, uitgeverij Prostor, 2004, pp. 140-147.
En uit:Irena Fialová en Jana Tichá, PRG 20 21 contemporary architecture, uitgeverij Zlatý Řez, 2008, pp. 44-45.

25 HOTEL ANDEL'S
Tomáš Prouza en Marek Sodomka – D3A

2000–2002 – STROUPEŽNICKÉHO 21, SMÍCHOV

Het hotel met 239 kamers bestaat uit drie onderling verbonden gebouwen en een winkelgalerij. De gevels zijn horizontaal gearticuleerd met geritmeerde glaspartijen en gedeeltelijk gekleurde tussenliggende panelen.
Een glazen paviljoen huist een conferentiecentrum.

Uit: Irena Fialová en Jana Tichá, PRG 20 21 contemporary architecture, uitgeverij Zlatý Řez, 2008, p. 62.

26 NOVÝ SMÍCHOV CULTUREEL EN COMMERCIEEL CENTRUM (KOC)

Martin Rajniš, Tomáš Prouza, Jaroslav Zima, Sabina Měšťanová – D.A. Studio

1995-2002 - PLZEŇSKÁ 6-12, SMÍCHOV

Het gebouw staat op het terrein van de voormalige Ringhoffer Works, een fabriekscomplex dat ooit meerdere stadsbouwblokken inpalmde. De hoofdwinkelgalerij, 200 meter lang, en een kortere traverse zijn een toevoeging aan het huidige verkeersnetwerk van de wijk. Het interieur van het shopping centrum is verbonden via een terras en voetgangersbrug doorheen het zware verkeer van Kartouzská naar de heuvel van de Sacré Coeur, met zicht op het gehele KOC-gebouw. Elk van zijn drie gevels heeft, dankzij hun enorme schaal en verschillende stedlijke context, een verschillende vorm. De gevel van de hoofdingang met matte beglazing doet terugdenken aan de omgevende functionalistische woningblokken. Aan de parkzijde groeide de tweede gevel en het dak samen tot een heuvel. De derde gevel, gekeerd naar het zware verkeer, is gearticuleerd door een dynamische compositie van hellende vlakken en nooduitgangen.

Uit: Irena Fialová en Jana Tichá, PRG 20 21 contemporary architecture, uitgeverij Zlatý Řez, 2008, pp. 61-62.

27 RECONSTRUCTIE EN UITBREIDING VAN SYNAGOGE

Martin Tycar, Juraj Matula, Richard Sidej – Znamení čtyř architekti

2001-2004 - STROUPEŽNICKÉHO 32, SMÍCHOV

Gedurende de heropbouw van de voormalige synagoge (1863, herbouwd door L. Ehrmann in 1930-31) als bewaarplaats en archief van het Joods Museum van Praag, is een nieuwe vleugel gebouwd voor kantoren en onderzoek op de plaats van de voormalige woning van de conciërge of shammes. Het volume van 10,9 bij 7,8 meter heeft een ondergrondse en vier bovengrondse verdiepingen. De architecturale vorm is een reactie op de Modernistische stijl van de synagoge en op de gefragmenteerde stedelijke context. Het opgehangen buitenspouwblad bestaat uit gegoten beton met alternerende lagen van steengruis en dik beton.

Uit: Irena Fialová en Jana Tichá, PRG 20 21 contemporary architecture, uitgeverij Zlatý Řez, 2008, p. 93.

STADSDEEL
B
ZD'AR

STADSDEEL B

ZD'AR NAD SÁZAVOU

28 **Bedevaartskerk van Sint-Johannes van Nepomuk**
Johann Blasius Santini-Aichl 66

28 BEDEVAARTSKERK VAN SINT-JOHANNES VAN NEPOMUK

Johann Blasius Santini-Aichl

1719-1722 – ŽD'ÁR NAD SÁZAVOU

Al rond het jaar 1100 bevond zich op de plaats van het huidige stadscentrum een dorp. Ongeveer twee kilometer noordelijker werd in 1252 een cisterciënzerklooster aangelegd. Het dorp Žd'ár werd vanaf 1293 eigendom van het klooster. In de 14de eeuw werd er in het gebied ijzererts ontdekt en aan het einde van die eeuw werd begonnen met mijnbouw. Tijdens de Hussitische Oorlogen werd het klooster door een brand vernietigd. George van Podiebrad liet het klooster herbouwen. In 1647 werd de stad door de Zweden geplunderd, waarna ze in de 18de eeuw werd gerenoveerd door Johann Blasius Santini-Aichl in gotiek- en barokstijl. Het klooster werd in 1784 omgebouwd tot een kasteel, wat tegenwoordig een boekenmuseum is. In de 20ste eeuw vertienvoudigde het inwoneraantal van de stad. Een belangrijke bezienswaardigheid in de stad is de bedevaartskerk van Sint-Johannes van Nepomuk op de Zelená Hora (Tsjechisch: Poutní kostel svatého Jana Nepomuckého na Zelené hoře), die sinds 1994 op de werelderfgoedlijst van UNESCO staat. De kerk, die tussen 1719 en 1722 werd gebouwd, is een combinatie van barokke architectuur in de stijl van Borromini met gotische elementen. De kerk is gewijd aan de heilige Johannes Nepomucenus.

Bron: wikipedia

STADSDEEL

C

BRNO

40
LESNÁ
KOMÍN
MALOM
KRÁLOVO POLE
ČERNÁ POLE
PONAVA
HUSOVCE
JUNDROV
ŽABOVŘESKY
35
VEVEŘÍ
39
36
ŽIDENICE
VINOHR
34
STRÁNICE
29
33
31
ZÁBRDOVICE
PISÁRKY
30
BRNO-STŘED
STARÉ BRNO
32
TRNITÁ
37
38
NOVÉ ČERNOVICE
ČERNOVICE
NOVÝ

STADSDEEL C

BRNO

29 **Omega Palace** | Kuba & Pilar Architekti 72
30 **Reduta theater** | Atelier DRNH 73
31 **Café Onix** | Tomáš Rusín en Ivan Wahla – Ateliér RAW 74
32 **Herinrichting van het Denisovy Sady park** | Petr Hrůša, Petr Pelčák, Zdeněk Sendler, Václav Babka – Architekti Hrůša & Pelčák, Ateliér Brno 75
33 **Aanpassing van Kina Alfa tot theater** | Tomáš Rusín en Ivan Wahla – Ateliér RAW 76
34 **Lávka pro pěší / voetgangersbrug** | Eva Jiřičná EJA 77
35 **Villa Tugendhat** | Ludwig Mies van der Rohe 78
36 **Bibliotheek kunstfaculteit Masaryk Universiteit** | Ladislav Kuba, Tomáš Pilař 84
37 **Kantoor en studio met woning** | Zdeněk Fránek – Fránek Architects 86
38 **Eengezinswoning op de 'Cervený kopec'** | Zdeněk Fránek – Fránek Architects 87
39 **Zwembad Kraví Hora** | Antonín Novák, Petr Valenta, Radovan Smejkal, Klára Kučerová – Atelier DRNH 89
40 **Uitbreiding Technische Universiteit** | Vladislav Vrána, Gabriela Starychová Project building 90

29 OMEGA PALACE
Kuba & Pilar Architekti
2005 – SVOBODY 18

Het Omega Palace winkelcentrum maakt deel uit van een groot bouwblok met neo-renaissance en barokke gebouwen met interne passages. Het ontwerp speelt in op deze structuur aan de hand van een horizontale doorgang van het plein door het winkelcentrum naar het aangrenzende Alfa Palace.

De gevel aan het plein is een hedendaagse interpretatie van de naburige gebouwen: het opale glas suggereert massa, een effect dat is versterkt door het glas dat zich niet uitstrekt in één vlak, maar wordt onderbroken door talrijke verdiepingshoge ramen met diepe slag. Binnen maakt de massa plaats voor openheid aan de hand van heldere beglazing voor de balustrades, binnenwanden en verlichtingsstroken.

Bron: www.mimoa.eu

30 REDUTA THEATER
Atelier DRNH
2002–2005 – ZELNÝ TRH 4

De herinrichting is een winnend project uit de open architectuurwedstrijd van 2002. Het gebouw heeft een belangrijke rol gespeeld in het leven van de stad, als theater vanaf 1918, heropgebouwd tussen 1955 en 1957. Het concept van de heropbouw vloeit voort uit de originele ruimtelijke schikking rond een patio. De theaterzaal is een onafhankelijke hedendaagse ingreep geïntegreerd in de bestaande structuur.

Uit: Brno Architektura 1990-2005 Architecture, een uitgave van Galerie Architektury, 2005, pp. 76-77.

31 CAFÉ ONIX

Tomáš Rusín en Ivan Wahla – Ateliér RAW

2004 – ZÁMEČNICKÁ 1

Langwerpige rechthoeken van geelachtige Iraanse natuursteen zijn in verlichte wanden aangebracht, met computergestuurde indirecte lichtbronnen – van ochtendhelder over middaggeel tot avondblauw. De echte onyxwand achter de kubistische onyx bar meet 3,5 op 5 meter. De witte muren en dito gekleurd meubilair laten alle aandacht naar de natuursteen gaan.

Uit: Brno Architektura 1990-2005 Architecture, een uitgave van Galerie Architektury, 2005, pp. 72-73.

32 HERINRICHTING VAN HET DENISOVY SADY PARK

Petr Hrůša, Petr Pelčák, Zdeněk Sendler, Václav Babka – Architekti Hrůša & Pelčák, Ateliér Brno

2002–2005 – DENISOVY SADY

En respectvolle reconstructie van een klassiek-romantisch park met bescheiden gebruik van hedendaagse vormen en functies in het tuingedeelte en in de architectuur. Een ideale terreinconfiguratie voor een wandeling met panoramische zichten op de stad. Een nieuw beeldhouwwerk 'Moravia' door Miloš Chlupáč staat waar de dappere gevechten van de Dertigjarige Oorlog hebben plaatsgevonden.

Uit: Brno Architektura 1990-2005 Architecture, een uitgave van Galerie Architektury, 2005, pp. 78-79.

33 AANPASSING VAN KINA ALFA TOT THEATER

Tomáš Rusín en Ivan Wahla – Ateliér RAW

2003 – POŠTOVSKÁ 8

Palác Alfa bezit net zoals alle andere architectuur uit de dertiger jaren haar ingang tot het café vanuit de winkelgalerij. De voormalige bioscoop is omgevormd tot een aanpasbare 'black box' waar ruimte is voor traditioneel theater tot experimentele podia, concerten, galabals, dansfeesten en filmprojecties.

Uit: Brno Architektura 1990-2005 Architecture, een uitgave van Galerie Architektury, 2005, pp. 66-67.

34 LÁVKA PRO PĚŠÍ / VOETGANGERSBRUG
Eva Jiřičná EJA
1998– SADY OSVOBOZENÍ, KOLIŠTĚ

Het idee van een voetgangersbrug zat vervat in het ontwerp voor het IBC complex van de hand van Hrůša+Pelčák. Implementatie vereiste een voortzetting van de brug binnenin het bouwblok. Het brugdek bestaat uit gewapende betonplaten, elk met vijftig glasbouwstenen, op een stalen skelet. De lengte van de brug boven de straat is 36 meter en 76 meter binnenin het bouwblok.

Uit: Brno Architektura 1990-2005 Architecture, een uitgave van Galerie Architektury, 2005, pp. 36-37.

35 VILLA TUGENDHAT
Ludwig Mies van der Rohe

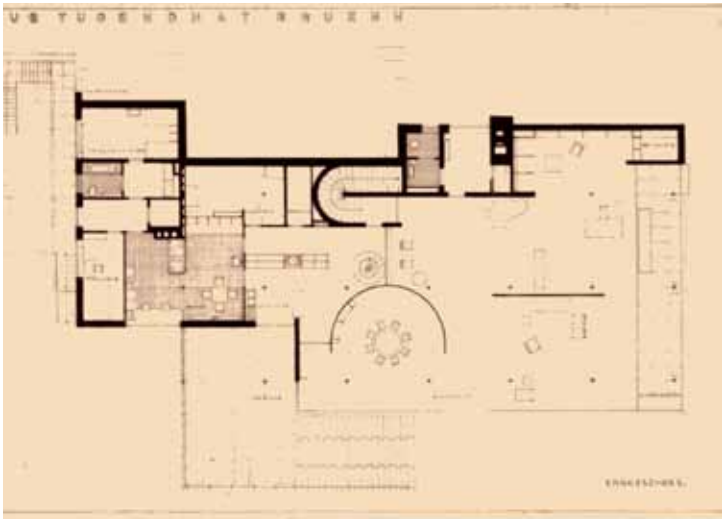
1928–1930 – UL. CERNOPOLNÍ 45, BRNO

(VROEGER: SCHWARZFELDGASSE 45, BRÜNN)

In 1928, terwijl de voorbereidingen voor de tentoonstelling in Barcelona nog in volle gang waren, kreeg Mies van der Rohe nog een belangrijke opdracht. Fritz en Grete Tugendhat, een welgesteld fabrikantenechtpaar, wilden op een perceel in de Moravische provinciehoofdstad Brünn (nu Brno), dat zij als huwelijksgeschenk van de ouders van de bruid hadden gekregen, een villa laten bouwen. Brno was destijds een centrum van moderne architectuur; dat de Tugendhats Mies inhuurden, zou terug te voeren kunnen zijn op hun verbondenheid als Duits-Boheemse joden met de Duitse cultuur. Grete Tugendhat had enkele jaren in Berlijn gewoond, was in het door Mies ontworpen huis Perls te gast geweest en had diens artistieke ontwikkeling sindsdien gevolgd. In de jaren 1928 en 1929 ontwierp Mies het huis, waarvan de bouw in 1929 begon. Geld speelde voor de Tugendhats geen rol, en ze gaven de architect ook bij de inrichting de vrije hand. Bij dit project diende zich voor Mies de unieke mogelijkheid aan zijn ideeën over architectuur en meubelontwerp zonder welke beperkingen ook in detail uit te voeren.

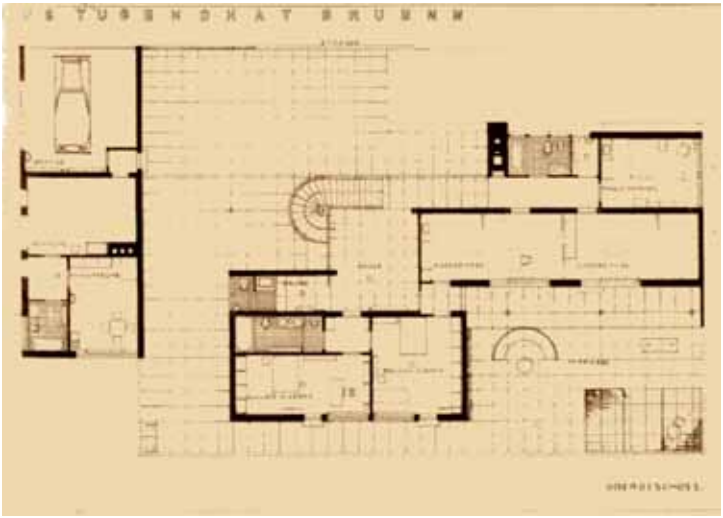

De villa ligt op een sterk hellend terrein. Aan de straatkant wekt ze een gesloten indruk, maar aan de andere zijde biedt ze een weergaloos uitzicht op het oude centrum van Brno. Hoewel Mies hier op een paar ideeën van het Barcelona-paviljoen voortborduurde, is het gebouw aan de totaal andere behoeften van een eengezinshuis aangepast. Via de hoofdingang, die zich verborgen achter een in de kromming eindigende wand van melkglas bevindt, kom je op de bovenverdieping, in een vierkante hal die toegang tot het privé-domein met de slaapkamers en het dakterras biedt. Een trap die de gebogen wand volgt, voert naar beneden, naar de belangrijkste woonverdieping. Hier strekt zich het 280 m² grote woongedeelte met in elkaar vloeiende functionele ruimtes uit: een ontvangsthal, het woon-, eet- en een werkgedeelte met bibliotheek en zithoek, een filmzaal en een langgerekte serre. Duidelijk afgescheiden van het woongedeelte door vaste ruimtescheiders is het deel met specifieke voorzieningen, waaronder bijvoorbeeld een dienstwoning.

Mies past hier net zoals in Barcelona het principe van de 'vrije plattegrond' en de 'vloeiende ruimte' toe; naast de kruisvormige, met chroom bedekte kolommen gebruikte hij ook weer wanden van kostbaar materiaal: een plafondhoge onyxplaat die evenwijdig aan de lange zijde van het huis liep en het woongedeelte van het werkgedeelte scheidde, alsmede een halfcirkelvormige, met ebbenhout uit Makasser beklede wand die het eetgedeelte van de rest van de ruimte afschermde. Voor de indeling van het voornaamste woongedeelte zorgden verder zijden gordijnen in gedempte kleurtinten en de meubels die volledig door Mies in samenwerking met Lilly Reich werden gerealiseerd; speciaal voor deze villa ontwierp hij de Brünn-stoel, de Tugendhat-fauteuil en de glazen tafel. Ook in villa Tugendhat bevond zich een sculptuur: een latere versie van de vrouwelijke torso van Mies' vriend Wilhelm Lehmbruck, die reeds de 'glazen ruimte' had gesierd.

Mies heeft ook hier het idee van een visuele verbinding tussen in- en exterieur gevolgd: het voornaamste woongedeelte van de villa is aan de zijde van de helling opengewerkt met enorme, kamerhoge panoramaramen. Zo krijgt het woongedeelte het karakter van een terras, dat opgehangen lijkt aan de takken van een enorme treurwilg die precies voor het eetgedeelte groeide. Deze indruk wordt versterkt door twee ramen die met een druk op de knop helemaal in de vloer kunnen wegzakken. Op deze manier lopen interieur en landschap in elkaar over, een indruk die je in deze ondanks zijn omvang intiem aandoende ruimte voortdurend begeleidt. Door een achter het eetgedeelte aan de smalle zijde van het huis gelegen enkele deur kom je op het grote buitenterras,

waarvandaan een trap naar de tuin leidt. Met het oog op de overgang tussen binnen en buiten zou Mies bij de in hetzelfde jaar voltooide aanbouw van het huis Henke in Essen nog een stap verder gaan: het front aan de tuinzijde bestond daar uit een 9 m lange glazen ruit, die helemaal in de vloer kon verdwijnen.

Was de kritiek in de pers op het Barcelona-paviljoen vrijwel unaniem lovend geweest, over het huis Tugendhat scheidden de geesten. “Het is als bij het Parthenon. Foto’s zeggen niets over dit gebouw!” juichte Philip Johnson na een bezoek in Brno. Verre van enthousiast waren echter de marxistische vertegenwoordigers van de moderne architectuur, die in de villa het manifest geworden verraad zagen van de basisbeginselen van het radicale modernisme, bijvoorbeeld met het oog op zuinigheid, kosten en schaalgrootte, en de vraag opwierpen welke premissen van moderne architectuur eraan ten grondslag zouden moeten worden gelegd. Inderdaad kon je in de villa niet echt een bijdrage aan de oplossing van het sociale vraagstuk ontwaren. De grootte van het gebouw, het gebruikte materiaal en vooral het vele geld dat ermee gemoeid was, documenteren onmiskenbaar niet alleen zijn status van kunstwerk, maar ook die van een privépaleis. Het gebouw zou het tienvoudige hebben gekost van de in dezelfde periode gebouwde (en toch ook al dure) villa Savoye van Le Corbusier. Alleen al de prijs van de onyxwand zou de waarde van een ééngezinswoning hebben geëvenaard. De Tsjechische avant-gardist Karel Teige bestempelde het gebouw daarom als het toonbeeld van een verkeerde richting in de moderne architectuur, tot het “toppunt van een modern snobisme”.

De villa werd door de Tugendhats slechts iets meer dan zeven jaar bewoond. In 1938, een jaar voor de Duitse invasie, emigreerden ze. Als 'onbeheerd joods eigendom' werd het huis in 1939 door de nazi's in beslag genomen en in 1942 voor het kadaster aan het Duitse Rijk overgedragen; in de oorlogsjaren was hier tijdelijk een constructiebureau van de 'Flugmotorenwerke Ostmark' ondergebracht; al eerder waren de ebbenhouten wand en de sculptuur van Lehmbruck verdwenen. In 1945 nam het Rode Leger er zijn intrek. In 1950 werd Tsjechoslowakije voor het kadaster eigenaar; het land gebruikte het huis als staatsinstelling voor heilgymnastiek. In 1963 werd villa Tugendhat een cultuurmonument, in 1985 werd ze gerestaureerd en in 2001 is ze op de Werelderfgoedlijst van de UNESCO geplaatst.

Uit: Claire Zimmerman, Mies van der Rohe, uitgeverij Taschen en De Morgen, 2007, pp. 44-51.

36 BIBLIOTHEEK KUNSTFACULTEIT MASARYK UNIVERSITEIT

Ladislav Kuba, Tomáš Pilař

2000–2001 – ARNE NOVÁKA 1

De campus van de kunstfaculteit van de Masaryk Universiteit bestaat uit een stadsblok gedefinieerd door een grote diversiteit aan gebouwen. Het bibliotheekgebouw complementeert en voltooit de groep gebouwen gebruikt door de kunstfaculteit en dient als een scheiding tussen de faculteitsgebouwen en het residentiële gedeelte van het bouwblok. In zijn context is de bibliotheek gedefineerd als een contrasterend, eenvoudig volume met een specifieke functie.

Om een dergelijk effect te bereiken is het expressionistische materialenpalet teruggebracht tot beton, eikenhout, glas en metaal. De compacte verschijning van de gevelbekleding is geaccentueerd door het gewaagde entreevolume. Zowel deze 'tube' als de liftschacht zijn bekleed met zwart getemperd glas. Aan de zuidgevel omwikkelen verticale met zink beklede, stalen spijlen de volledige lengte van de monolithische trappenzuil. Een staalconstructie draagt een translucente huid van eiken lamellen als zonnescherm.

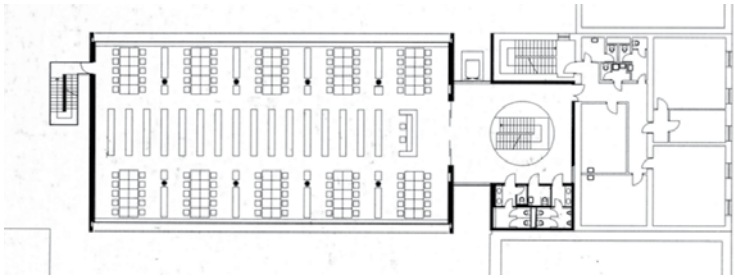
De dragende constructie bestaat uit een monolithisch gewapend betonskelet dat een uiterst flexibel interne configuratie toelaat.

Het interieur wordt gedomineerd door een monolithische trap doorheen een cirkelvormige opening in de verdiepingsvloeren.

De totale capaciteit van het gebouw is 400 leesplekken en 275.000 volumes. De boekopslag en kantoren zijn voorzien ondergronds.

Het project beslaat tevens het ontwerp voor grondverbetering, looppaden, vegetatie en kleine architecturale objecten – een meanderend met eikenhout bekleed pad, massief houten banken en de verlichting. Het platform waarop de bronzen sculptuur van Michael Gabriek is geplaatst, bestaat tevens uit massieve eik.

Uit: Michael Kohout, Czech architecture 2001-2002, uitgeverij Roc(met kapje)enka, 2003, pp. 98-103.

37 KANTOOR EN STUDIO MET WONING
Zdeněk Fránek – Fránek Architects
2004 – KAMENNA 13

De woning met studio beslaat de volledige gevelbreedte van het perceel. Dit gebouw is verbonden en vormt een geheel met de eengezinswining gelegen op een hoger, achtergelegen en aanpalend terrein. Het ontwerp gebruikt zo efficiënt mogelijk de beschikbare oppervlakte (volume) en houdt rekening met een mogelijke groei van het bureau.

Het gebouw, 2 (half)ondergrondse en 4 bovengrondse verdiepingen, herbergt een studio, kantoor en woning. Het duplex appartement bevindt zich op de bovenste verdiepingen en wordt verhuurd. Het kantoor bestaat uit open ruimtes, die een flexibele inrichting toelaten en situeert zich ook in de (half)ondergrondse verdiepingen (oorspronkelijk bedoeld voor archief). De gedoseerde lichttoetreding zorgt hier voor een kwalitatief klimaat voor vergaderingen, projecties en computerwerk. Er heerst een constante frisse temperatuur in de zomer (zonder airco). Tijdens de winter zorgt de vloerverwarming voor een gezellige en aangename sfeer.

Structureel en constructief bespeelt de architect in zijn vormgeving de tegenstelling tussen eerder ruwe, goedkope en primaire materialen en gesofisticeerde, fijne details. Op de monolithische kelder (in massief beton) staat een bovenbouw in metselwerk. De tussenvloeren zijn in architectonisch beton aan de onderzijde en gepolierd aan de bovenkant. Een dure glazen lift bedient alle verdiepingen, de trappenhal (in beton) wordt afgedekt door een glazen bovenlicht. Het gebouw is voorzien van airco en van geautomatiseerde zonnewering aan de zuidzijde. In het noorden zorgt een inox-netwerk voor veiligheid en voor de vormelijke eenheid en continuïteit van de gevel.

De architect heeft grotendeels en waar het kon, het gebouw door zelfbouw gerealiseerd, dit nam een 10-tal jaar in beslag.

38 EENGEZINSWONING OP DE 'CERVENÝ KOPEC' (RODE HEUVEL)

Zdeněk Fránek – Fránek Architects

2004 – KAMENNA 13

Het project kwam tot stand 10 jaar geleden, de uitvoering nam 8 jaar in beslag. Deze verschijning van de woning lag vast en werd exact vormgegeven vanaf het prille begin. De woning werd ontworpen voor het 4-koppige gezin van de zus van de architect.

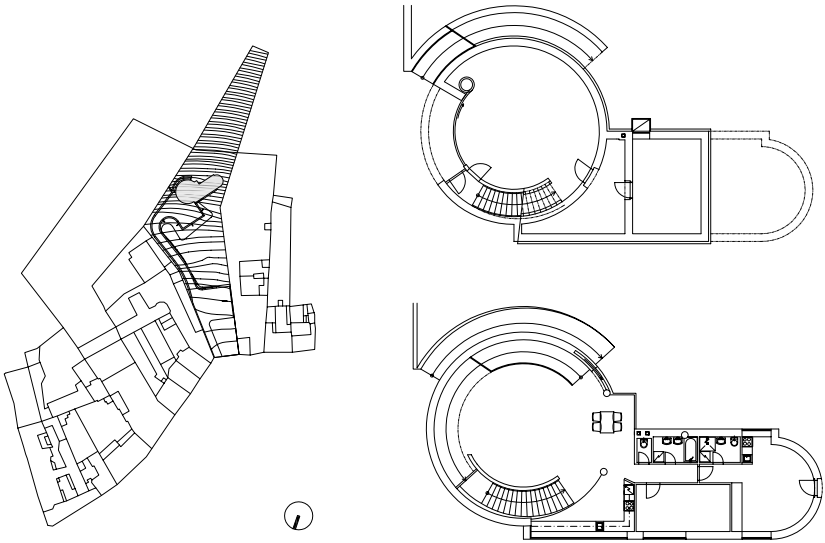
Deze woning staat op een steile noordelijke helling. De bewoners wensten een continuïteit tussen het interieur en exterieur, de tuin en terras, en een huis met grote beglaasde ruimtes. De architect koos, rekening houdend met de nadelige oriëntatie en de helling van het terrein, voor een gedoseerde lichtinval maar zo dat het licht dwars door de woning kan vallen. Deze lichtbundels worden gefilterd door het omringende groen. Tegelijkertijd werd het terras en de leefruimte zo geconcipieerd dat privacy en intimiteit aanwezig is.

Het ontwerp integreert zowel zichten op de dense vegetatie van de omringende 'Cervený kopec' (Rode heuvel) als op de stad Brno.

De constructie is opgevat als een combinatie van massief beton en metselwerk, aangevuld met atypisch raamwerk in roestvrij staal. De travertijn-vloeren zijn uitgerust met vloerverwarming op zonnecollectoren.

De kelder bestaat uit een ronde garage voor drie wagens, een stookruimte en een gymzaal. De conische cilindrische massa die boven de garage verrijst, vormt de voornaamste leefruimte. Dit niveau is van buiten en van binnen bereikbaar via een helling.

De bovenverdieping is bereikbaar via een interieure helling die zichten naar binnen en buiten ten volle tot hun recht laten komen. Het dak is vormelijk volledig afgesneden van de ondergelegen woning-volumes, waardoor de massa afgezwakt wordt.
Terwijl de sociale delen ruim bemeten zijn, zijn de private ruimtes kleiner gedimensioneerd. De familie (be)leeft immers samen binnen een gemeenschappelijke continue en fluctuerende ruimte met veel kleine intieme hoekjes bestemd voor verschillende functies. De woning weerspiegelt een rijk gevuld sociaal leven met kinderen en vrienden, huisdieren (3 katten en 1 grote hond), met massa's bloemen, fruit en groenten, ... waar 'overhoop liggen' synoniem is van een doorleefde toe-eigening van het gebouw.
Een tuin met een boomgaard vol abrikozenbomen, een aangelegd terras en een bos van acacia's op het hogergelegen deel van het perceel, zijn van complementaire betekenis aan de woning.

39 ZWEMBAD KRAVÍ HORA

Antonín Novák, Petr Valenta, Radovan Smejkal, Klára Kučerová – Atelier DRNH

2002–2004 – KRAVÍ HORA

De nieuwe constructie bestaat uit een binnenzwembad van 25 meter en een buitenzwembad in het bestaande ontspanningscentrum uit de zeventiger jaren. Het buitengewone landschap met zicht op Špilberk kasteel biedt een perfecte ligging voor dit glazen volume omwonden met houten kantwerk. Diensten en functionele ruimtes bevinden zich ondergronds. De zwembaden in staal dragen bij aan de sfeer van “hedendaagse noblesse en uiterste hygiëne”.

Uit: Brno Architektura 1990-2005 Architecture, een uitgave van Galerie Architektury, 2005, pp. 106-107.

40 UITBREIDING TECHNISCHE UNIVERSITEIT
Vladislav Vrána, Gabriela Starychová
Project building
2000–2002 – BOŽETĚCHOVA 2, KRÁLOVO POLE

Het terrein van het voormalige kartuizerklooster in Královo Pole kreeg de status van cultureel landmark toegekend. Het is het enige overlevende kartuizerklooster van Moravië. Gedurende de heerschappij van Josef II, werd het klooster gesloten in 1782 en omgevormd tot legerbarakken. In 1964 kocht de Technische Universiteit van Brno het jammerlijk teloorgaande terrein. Het gebrek aan auditoria voor de nieuw opgerichte faculteit voor IT, maakte de toevoeging van twee auditoria voor 70 en 150 studenten noodzakelijk.

Het architecturale concept bestond erin de nieuwe constructies te onderscheiden aan de hand van schaal en vorm. De volumes van drie auditoria duiken op uit de basis massa van een verdiepingshoge paviljoenmorfologie. Het exterieur legt de functie binnenin bloot. De nieuwe volumes vormen drie compositorische assen als antwoord op de bestaande, drievoudige as van naastliggende zuidelijke volumes.

De nieuwe auditoria zijn toegankelijk van de eerste binnenplaats via het oude proosdijgebouw door een glazen passage. Een respirium in het midden van de compositie vormt een natuurlijke communicatienaaf met een weids zicht van de open ruimte buiten. De nadruk op het maximaliseren van exterieure zichten was een belangrijk aspect van het project.

De selectie van materialen is gebaseerd op een combinatie van licht ontlede oppervlakken van natuurlijk zandsteen en glas die de historische architectuur moeten weerspiegelen. De daken, die in het bijzonder zichtbaar zijn vanaf de bovenverdiepingen, zijn beplant met vegetatie. Het interieurconcept combineert gepolijst beton met gelamelleerde houten liggers, houten vloermozaïeken en lichtgekleurde verniste panelen.

Uit: Michael Kohout, Czech architecture 2001-2002, uitgeverij Ročenka, 2003, pp. 104-107.

BIOGRAFIEËN

PAVEL JANÁK (PRAAG, 12 MAART 1881 – PRAAG, 1 AUGUSTUS 1956)

Pavel Janák was een Tsjechisch architect en ontwerper. Als leerling van Otto Wagner werd hij na 1910 een van de voornaamste vertegenwoordigers van het Tsjechisch kubisme, waarvan hij de belangrijkste ideoloog was en waaruit hij vanaf 1918 de 'nationale stijl', het rondokubisme, ontwikkelde. Zijn bekendste gebouwen, het Praagse Adriapaleis en het crematorium van Pardubice, behoren tot deze stroming. Als ontwerper maakte hij naam met kubistisch keramiek en meubilair.

Janák voltooide zijn architectuuropleiding vanaf 1906 bij Otto Wagner aan de Academie voor Beeldende Kunst in Wenen, waarna hij in 1908 in Praag in dienst trad bij diens leerling Jan Kotěra. In hetzelfde jaar behoorde hij tot de oprichters van het atelier Artěl. In 1909 kreeg hij de opdracht voor de Praagse Hlávkabrug. De piramidevormige sokkels voor de door Jan Štursa vervaardigde beelden op dit bouwwerk wijzen vooruit naar Janáks latere kubisme.

In 1910 en 1911 zette Janák zijn programma uiteen in twee invloedrijke essays: het eerste, *Van moderne architectuur tot architectuur*, verscheen in Styl en het tweede, *Prisma en piramide* (Hranol a pyramida), in Volné směry, het tijdschrift van de kunstenaarsvereniging Mánes. Zijn streven luidde dat de zielloze materie met plastische vormen diende te worden bedwongen. Daartoe was een derde dimensie noodzakelijk. Deze opvatting leidde tot de kristalachtige vormen die hij in eerste instantie vooral in zijn serviezen en meubilair tot uitdrukking bracht.

In 1911 verliet Janák met zijn geestverwanten Mánes om verder te gaan als Skupina výtvarných umělců (Groep van Beeldend Kunstenaars, kortweg: Skupina). Een jaar later behoorde hij tot de oprichters van de Praagse Kunstateliers (Pražské Umělecke Dílny, PUD), naar model van de Wiener Werkstätte.

Het huis Fara in Pelhřimov is het voornaamste bouwwerk uit Janáks kubistische periode: het is een mengeling van een barok origineel met kubistische vormen. Pas na de Eerste Wereldoorlog, toen de jonge republiek Tsjecho-Slowakije op zoek was naar een nationale stijl, kwamen Janáks opmerkelijkste gebouwen tot stand. Door aan te knopen bij volksmotieven en deze sterk uit te vergroten ontwikkelde Janák samen met Josef Gočár het rondokubisme. De doorgaans kleurrijke gebouwen in deze stijl, die steeds voorzien zijn van ronde bogen, missen de dynamiek van het oorspronkelijke Tsjechische kubisme.

Na het crematorium van Pardubice, dat in 1923 gereedkwam, bouwde Janák tussen 1922 en 1925 samen met Josef Zasche het Praagse kantoor van de Italiaanse verzekeringsmaatschappij Réunione Adriatica di Sicurta. Dit exuberante Adriapaleis vormde het sluitstuk van het rondokubisme en tevens een steen des aanstoots voor de modernisten. Janáks latere bouwwerken kregen een soberder karakter, te beginnen

met het Škodapaleis, eveneens in Praag.
In 1921 volgde Janák de Sloveen Jože Plečnik op als professor aan de Hogere Kunstnijverheidsschool (VŠUP).
Als voorzitter van de Tsjechische Werkbund organiseerde Janák in 1932 de laatste van de zes grote Midden-Europese Werkbund-tentoonstellingen. Van de modelwoningen in de Praagse Baba-wijk ontwierp Janák er zelf drie. Inmiddels paste Janák hier, en ook in zijn Praagse Hussietenkerk uit dezelfde periode, de functionalistische principes van zijn voormalige critici toe.
Vanaf 1936 had Janák, wederom als opvolger van Plečnik, de supervisie over de restauratie van de Praagse burcht, waarmee hij zich tot lang na de Tweede Wereldoorlog zou bezighouden.

Bron: Wikipedia

JOŽE PLEČNIK (LJUBLJANA, 23 JANUARI 1872 – ALDAAR, 7 JANUARI 1957)

Jože Plečnik was een Sloveense architect, die gebouwen in Wenen, Praag en Belgrado heeft ontworpen, maar bovenal zijn stempel heeft gedrukt op zijn geboortestad Ljubljana.

Wenen

Plečnik werd geboren in het Ljubljana van 1872, dat toen Laibach heette en zoals heel Slovenië tot Oostenrijk-Hongarije behoorde. Laibach was de hoofdstad van het hertogdom Krain. Van 1894 tot 1897 studeerde Plečnik bij de gerenommeerde Weense architect Otto Wagner. Tot 1900 was Plečnik werkzaam op diens kantoor en kwam er in aanraking met de Wiener Secession, een kunststroming met vooral organische decoraties, die vooral daar gepraktiseerd werd. Tussen 1900 en 1910 bleef Plečnik in Wenen werkzaam als architect, waar hij gebouwen als het Zacherlhuis ontwierp. Deze eerste jaren worden gekenmerkt door een stijl die verwant is aan die van zijn leermeester Wagner. Een breekpunt vormt hierbij het ontwerp van de innovatieve Heilige Geestkerk in Wenen (1908-1913), dat later kenmerkend zou blijken voor Plečniks werk.

Praag

In 1911 vertrok Plečnik op uitnodiging van Jan Kotěra naar het eveneens Oostenrijkse Praag, waar hij zijn mede-Wagnerstudent opvolgde aan de Hogere Kunstnijverheidsschool (VŠUP). Zijn lessen hebben zeer veel jonge Boheemse architecten beïnvloed.

In 1920 begon Plečnik als belangrijkste architect aan het renovatieproject van de Praagse burcht in opdracht van Tomáš Masaryk, de president van het inmiddels onafhankelijke Tsjecho-Slowakije. Tussen 1920 en 1934 voerde Jože Plečnik talloze verbouwingen en restauraties uit aan de burcht, waaronder het herstel van veel tuinen en hoven rond de burcht. Tevens ontwierp hij veel monumenten en beeldhouwwerken voor het complex. In de Praagse Burcht is tevens de zogenaamde Plečnikzaal, met drie niveaus van Dorische zuilen.

Ljubljana

In 1921 werd Plečnik docent aan de Universiteit van Ljubljana. Tot zijn dood zou hij in zijn geboortestad blijven wonen. Veel van de door hem in Praag gestarte projecten moesten toen nog worden voltooid, waardoor hij regelmatig in de Tsjecho-Slowaakse hoofdstad zou terugkeren. In de jaren '20 en '30 van de 20ste eeuw voerde Plečnik in Ljubljana projecten uit, waarmee hij zijn stempel duidelijk op het stadsbeeld drukte: de Franciscus van Assisikerk, een nieuw marktplein, de Tromostovje (De Drie Bruggen), de nationale en universitaire bibliotheek, de begraafplaats van Žale en de kantoren van de verzekeringsmaatschappij Vzajemna, maar ook veel details, zoals bankjes, parkjes en oevers langs de rivier de Ljubljanica.
Vanwege zijn voorliefde voor de klassieke architectuur en zijn overtuigd katholicisme was Plečnik na de Tweede Wereldoorlog in het nu communistische Joegoslavië niet meer erg geliefd. Ofschoon zijn inkomen werd gekort en hij aan de Universiteit van Ljubljana minder les mocht geven, heeft hij in de jaren '50 nog enkele kleinere projecten uitgevoerd, zoals monumenten, fonteinen en een aantal kerkrestauraties. In 1957 stierf Plečnik in zijn geboortestad, waarna hij een officiële plek kreeg op de door hem zelf ontworpen begraafplaats van Žale.

Erfenis van Plečnik

Jože Plečnik was in de jaren '60 en '70 bijna volledig vergeten, maar met de komst van de postmodernistische stromingen in de jaren '80 en '90 kwamen de klassieke vormen en motieven weer in zwang en daarmee ook Plečniks werk. Na de onafhankelijkheidsoorlog van Slovenië werd hij een belangrijke figuur voor het land. Zijn nooit uitgevoerde ontwerp voor de Državni Zbor, de Nationale Assemblee van Slovenië, staat afgebeeld op het Sloveense euromuntstuk van 10 eurocent.

Bron: Wikipedia

JOSEF GOČÁR (SEMÍN BIJ PARDUBICE, 13 MAART 1880 – JIČÍN, 10 SEPTEMBER 1945)

Josef Gočár was een Tsjechisch architect en ontwerper. Hij stond aan de wieg van de moderne Tsjechische architectuur en in het bijzonder van het Tsjechisch kubisme, dat met name in Praag aan de vooravond van de Eerste Wereldoorlog in de architectuur kort furore maakte, waarna hij vanuit deze stijl samen met Pavel Janák in de jaren '20 het rondokubisme ontwikkelde. Ten slotte ging hij over op een functionalistische stijl. De meeste van zijn gebouwen zijn behalve in Praag te vinden in Hradec Králové en in Pardubice.

Josef Gočár was de zoon van een brouwer. Hij vertrok in 1903 naar Praag en werd daar leerling van Jan Kotěra aan de Hogere Kunstnijverheidsschool. Nadat hij zijn studie had afgerond, werkte hij enige tijd voor Kotěra, waarna hij in 1908 voor zichzelf begon. Rond 1910 realiseerde hij zijn eerste belangrijke projecten, waarbij hij veelvuldig gebruik maakte van gewapend beton, destijds een noviteit. Tot deze projecten behoren het warenhuis Wenke in Jaroměř en de Winternitz-molens, een opvallend bakstenen fabrieksgebouw in Pardubice.

In 1911 behoorde Gočár tot de kunstenaars die de kunstenaarsvereniging Mánes verlieten en werd de eerste voorzitter van de kunstenaarsgroep Skupina výtvarných umělců (Groep van Beeldend Kunstenaars, kortweg: Skupina). Ook werd hij redacteur van het invloedrijke tijdschrift Umělecký měsíčník (Artistiek Maandblad) dat deze vereniging uitgaf. Veel leden, waaronder ook de schrijvers Josef en Karel Čapek waren betrokken bij het Tsjechisch kubisme. In deze periode ontwierp Gočár behalve interieurs en voorwerpen ook een aantal gebouwen in kubistische stijl, waarvan het warenhuis Bij de Zwarte Madonna (U Černé Matky Boží) in het hart van Praag het bekendste is. Het herbergt thans een museum dat is gewijd aan het Tsjechische kubisme. Het vooruitstrevende gebouw met zijn opvallende hoekige vensters sluit met name dankzij het mansardedak toch goed aan bij zijn barokke omgeving. Een vergelijkbaar gebouw is het kuurgebouw in Lázně Bohdaneč, dat in dezelfde periode tot stand kwam. Zijn derde en laatste zuiver kubistische ontwerp is de Villa Bauer in Libodřice uit 1913.

Het kubisme kende zijn korte bloeitijd aan de vooravond van de Eerste Wereldoorlog. De Groep van Beeldend Kunstenaars overleefde de oorlog niet. De oorlog bracht de republiek Tsjecho-Slowakije voort en er ontstond behoefte aan een nationale architectuurstijl. Gočár en Pavel Janák ontwikkelden hun rondokubisme, waarin veelvuldig gebruikt wordt gemaakt van cirkels, cilinders en bogen. Zijn meest karakteristieke gebouw in deze stijl is het gebouw van de Bank van de Tsjecho-Slowaakse Legioenen, dat in 1923 werd voltooid. Het is rijk aan ornamentiek, maar minder exuberant dan de gebouwen die Janák ontwierp.

Vanaf 1924 was Gočár als hoogleraar verbonden aan de Kunstacademie van Praag

(vanaf 1928 als directeur). In hetzelfde decennium leidde Gočár ook de stedenbouwkundige ontwikkeling van de stad Hradec Králové in goede banen en ontwierp hij voor deze stad een groot aantal gebouwen, waarbij hij zich aansloot bij het internationale functionalisme.

Bron: Wikipedia

LUDWIG MIES VAN DER ROHE (AKEN, 27 MAART 1886 – CHICAGO, 17 AUGUSTUS 1969)

Ludwig Mies van der Rohe was een Duits-Amerikaans architect en meubelontwerper die grote invloed heeft uitgeoefend op de ontwikkeling van de 20ste eeuwse architectuur. Zijn ontwerpen worden gekenmerkt door heldere vormen en een veelvuldig gebruik van glas, staal en beton.
Zijn echte naam was Maria Ludwig Michael Mies, maar rond 1921 veranderde hij die, door er de meisjesnaam van zijn moeder (met de extra toevoeging 'van der') aan toe te voegen: 'Mies van der Rohe'.
Na een opleiding tot meubelontwerper kwam hij in dienst bij Peter Behrens, bij wie hij Walter Gropius en Le Corbusier ontmoette (1908-1911). Zijn stijl ontwikkelde zich van een romantisch classicisme tot een modernistische stijl onder meer beïnvloed door De Stijl.

Vroege werken

Hij ontwierp enige woningen voor de Weissenhof-siedlung in Stuttgart, een experimentele wijk waarin ook woningen van onder andere Le Corbusier en Hans Scharoun werden gerealiseerd. Voor de wereldtentoonstelling van Barcelona van 1929 ontwierp hij het Duitse paviljoen: een compositie van strakke rechte vlakken, uitgevoerd in luxe materialen. Uit dezelfde periode dateert zijn Villa Tugendhat in het Tsjechische Brno. Begin 1932 ontwierp hij het Mies van der Rohe Haus in Berlijn. In 1930 werd Mies van der Rohe directeur van het Bauhaus te Dessau, totdat dit in oktober 1932 door de nazi's werd gesloten. In 1938 emigreerde hij naar de Verenigde Staten en werd directeur van de architectuurafdeling van het 'Illinois Institute of Technology' te Chicago, waardoor de idealen van Walter Gropius' Bauhaus ruime verspreiding vonden op Amerikaanse bodem. In 1940 ontwierp hij een globaal plan voor een de nieuwbouw voor het instituut: een streng rechthoekig complex met afzonderlijke gebouwen voor onderwijs en onderzoek. In 1944 werd hij Amerikaans staatsburger.

Bouwstijl

Zijn bouwstijl kenmerkt zich door strakke lijnen en een consequent gebruik van staal en glas met constructief knap bedachte en mooi ogende hoekoplossingen. Hij was de geestelijke vader van de standaard-wolkenkrabber die in feite beperkt is tot een 'blok', bestaande uit een stalen raamwerk gevuld met glas. (De gevel had hier geen dragende functie meer: het gebouw werd gedragen door een 'intern' geraamte). De afwezigheid van ornamenten betekende een duidelijke breuk met de traditie.

Het minimalistisch motto "Less is more" vatte zijn stijl goed samen: de vorm moest tot het minimum teruggebracht zijn, maar dat minimum moest wel, qua verhoudingen en materialen, perfect zijn. De woordspeling "Less is a bore", die Robert Venturi maakte, relativeert enigszins Mies' architectuuropvatting. Dit alles leidde wel tot architectonisch zeer verantwoorde ontwerpen, doch niet steeds tot tevreden opdrachtgevers: het Farnsworth-huis in Plano, Illinois, bestaande uit niet meer dan twee 'platen' voor de (op poten staande) vloer en het plafond, met (behalve voor de badkamer) geheel glazen wanden, haalde wel vrijwel elk boek over architectuurgeschiedenis, doch leidde tevens tot een rechtszaak over de hoogte van de stookkosten. Bij andere ontwerpen bleek het verschil tussen de uitzettingscoëfficiënt van staal en glas tot lastig te verhelpen lekkages te leiden.

Latere werken

De eerste ontwerpen waarin deze stijl werd gehanteerd waren de appartementen aan de Lake Shore Drive te Chicago, gevolgd door het Seagram Gebouw te New York. Voor het Illinois Institute of Technology ontwierp hij diverse gebouwen. Het museumgebouw van de Neue Nationalgalerie in het toenmalige West-Berlijn werd zijn laatste ontwerp (1962-67).

Samenwerking met Lilly Reich

Door zijn betrokkenheid bij de Deutscher Werkbund kwam Mies in contact met de designer Lilly Reich (1885-1947). In 1926 verhuisde ze van Frankfurt am Main naar Berlijn om de professionele partner te worden van Mies voor een periode van 13 jaar (vanaf 1925 tot aan Mies' emigratie naar de Verenigde Staten in 1938). Tijdens hun langdurige en constante samenwerking ontwierpen ze de Barcelona Chair voor het Barcelona Pavilion (1929) en de Brno Chair. Toen Mies directeur werd van de laatste periode van het Bauhaus, na de verhuis van Dessau naar Berlijn in 1930), werd Reich er als enige vrouw, docente. Zij doceerde er interieurkunst en meubeldesign.

Invloed

Zijn werk is niet weg te denken uit wat de Internationale Stijl is gaan heten: een bouwstijl die geen relatie meer heeft tot een bepaalde lokale architectuur-traditie, doch in feite op elke plek kan worden neergezet. Voor zover nog een associatie met een bepaalde omgeving wordt opgeroepen, heeft deze stijl zijn eigen biotoop geschapen: die van het zakencentrum met een beeldhouwwerk van Henry Moore op een esplanade in travertinsteen.

De stijl van Mies van der Rohe werd overgenomen door vele architecten, met name het bureau Skidmore, Owings & Merrill. Uiteindelijk zou de proliferatie van de wat onpersoonlijke stijl leiden tot de denigrerende term 'SOM-doos', waarbij de afkorting SOM gekscherend vertaald werd naar 'Same Old Model'. De Internationale Stijl zou echter enkele decennia welhaast verplicht zijn voor de bouw van grote kantoorgebouwen in de zakendistricten van de grote wereldsteden. Pas vanaf de jaren '70, door de opkomst van het postmodernisme in de bouwkunst, gingen architecten zich meer constructivistische vrijheden veroorloven, alsmede ornamentalistische frivoliteiten die door Mies van der Rohe als volstrekt onfunctioneel zouden zijn beschouwd.

De invloed van Mies van der Rohe is onmiskenbaar: de skyline van wereldsteden is ondenkbaar zonder de rechthoekige wolkenkrabber, die nog steeds een geaccepteerde vorm van huisvesting is voor het hoofdkantoor van grote ondernemingen.

Design

Ludwig Mies van der Rohe ontwierp niet alleen gebouwen, ook in samenwerking met Lilly Reich, een aantal bekende stoelen. Ondere andere de bekende 'Barcelona Stoel', ontworpen ter gelegenheid van de wereldtentoonstelling in Barcelona in 1929, is van zijn hand. Deze stoel (met voetbank) is heden nog in productie en behoort tot de 'moderne klassieken'.

Bron: Wikipedia

ADOLF LOOS (BRÜNN (HET HUIDIGE BRNO), 10 DECEMBER 1870 – KALKSBURG, 23 AUGUSTUS 1933)

Adolf Loos was een Oostenrijks architect uit het begin van de 20ste eeuw. Loos werd geboren te Brünn in Moravië, thans als Brno gelegen in Tsjechië, maar destijds onderdeel van de dubbelmonarchie Oostenrijk-Hongarije). Hij was de zoon van een steenhouwer. Tot verdriet van zijn moeder wilde hij het familiebedrijf niet overnemen. In plaats daarvan studeerde hij aan de Technische Hogeschool te Rechenberg en architectuur te Dresden. Vervolgens vertrok hij naar de Verenigde Staten, waar hij werkte als metselaar, vloerenlegger en bordenwasser. Loos was onder de indruk van de Amerikaanse architectuur en bewonderde de Amerikaanse architect Louis Sullivan. Hij keerde weer terug naar Europa en begon in 1898 een architectenbureau te Wenen. Loos begon ook zijn eigen architectenopleiding. In 1928 besloot hij zich weer geheel aan zijn architectenbureau te wijden.

Behalve door zijn ontwerpen is Loos vooral bekend geworden als tegenstander van de Art Nouveau-beweging. Hij vond dat architectuur bepaald diende te worden door de rede. Overbodige ornamenten moesten worden geschrapt. In zijn lezing *Ornament en misdaad* uit 1908 (Ornament und Verbrechen) werkte hij de gedachte uit dat vooruitgang van een cultuur verbonden is met het terugdringen van ornamentiek, en dat het een misdaad was om ambachtslieden hun tijd te laten verspillen aan ornamenten die alleen maar het moment dichterbij brachten waarop een voorwerp ouderwets was geworden. De meest primitieve samenlevingen gebruikten dan ook veel ornamenten, meende Loos, terwijl de meest geavanceerde geen overbodige ornamenten kennen, of op zijn minst ornamentiek trachten tegen te gaan als die geen zinvol doel heeft. Loos' gezichtspunten zijn kenmerkend voor de moderne architectuur van het functionalisme, waarvan de bekendste slogan "Vorm volgt functie" luidt.

Loos overleed op 62-jarige leeftijd te Kalksburg, dat tegenwoordig een stadsdeel van Wenen is.

Bron: Wikipedia

RAUMPLAN | ADOLF LOOS

Het Raumplan ('de ruimteplattegrond') is een concept van een plattegrond van de architect Adolf Loos met verspringende bouwlagen. Het idee van deze plattegrond vormt een van de belangrijkste kenmerken van Loos' latere architectuur en was ongetwijfeld een inspiratiebron voor Le Corbusiers vrije plattegrond.
In de architectuur van de tijd waarin Loos werkzaam was, was de indeling van de gevel over het algemeen één van de belangrijkste onderdelen van de ontwerpopgave voor de architect. De indeling van ruimtes binnen het gebouw was afhankelijk van het volume van het gebouw. Adolf Loos bracht een nieuw idee van ruimte ter wereld: het vrije denken in ruimte. De afmetingen van elke afzonderlijke ruimte werden bepaald door de functie van de ruimte en mate van belangrijkheid. De ruimtes worden ingenieus verbonden door trappen. De architect ontwierp op deze manier zijn gebouwen niet als plattegronden, maar als aan elkaar 'gelinkte' ruimtes (kubussen). Hierdoor werd het volume van het bouwwerk afhankelijk van de indeling van de ruimtes, in plaats van andersom.
Door de verschillende afmetingen van de ruimtes en de verschillende interieurs kreeg elke kamer zijn eigen karakter en sfeer. Op deze manier zijn de ruimtes in hun sfeer en functie van elkaar gescheiden zonder dat er muren gebruikt zijn.

Bron: Archipedia

ARCHIPEL

ARCHIPEL IS EEN VLAAMSE OPEN ARCHITECTUURVERENIGING DIE ZICH RICHT TOT PROFESSIONELEN EN TOT AL WIE IS GEÏNTERESSEERD IN ARCHITECTUUR.

WWW.ARCHIPELVZW.BE
INFO@ARCHIPELVZW.BE

SAMENSTELLING REISGIDS
ANNEMIE DEMEULEMEESTER
DOMINIQUE PIETERS

REISBEGELEIDING
ANNEMIE DEMEULEMEESTER
DIRK DE MEYER
JIRI KLOKOCKA
DOMINIQUE PIETERS

FOTOGRAFIE
ANNEMIE DEMEULEMEESTER
DOMINIQUE PIETERS
WIM SUPPLY

VORMGEVING
RONNY DUQUENNE – WWW.EENENDERTIG.BE

ARCHIPEL
PRAAG – ZD'AR – BRNO
Wienerberger
Vola
Met steun van de
Vlaamse overheid